

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет

Факультет	Технології вина та туристичного бізнесу
Кафедра	Туристичного бізнесу та рекреації
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Міжнародний туризм

КОМПЛЕКСНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Тема

Наукове обґрунтування організації туризму в Бородінській територіальній громаді

Головний керівник кваліфікаційної роботи бакалавра

д.е.н., професор, зав. кафедри ТБтаР

Добрянська Н.А.

Тема індивідуальної кваліфікаційної роботи бакалавра

Розробка міжнародних туристичних маршрутів

Керівники кваліфікаційної роботи бакалавра

д.е.н., професор, зав. кафедри ТБтаР

к.е.н., доцент кафедри ТБтаР

Добрянська Н.А.

Шекера С.С.

Розробив

242 – «Туризм», кафедра ТБтаР

Захожа Н.В.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від 3 червня 2024 р., протокол № 9

Завідувачка кафедри ТБтаР _____

Наталя ДОБРЯНСЬКА

Одеса – 2024

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	Технології вина та туристичного бізнесу
Кафедра	Туристичного бізнесу та рекреації
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Міжнародний туризм

ЗАТВЕРДЖУЮЗав. кафедри ТБтаР
Наталя ДОБРЯНСЬКА

5 лютого 2024 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА**

Захожій Наталії Володимирівні

1. Тема роботи: Наукове обґрунтування організації туризму в Бородінській територіальній громаді. Розробка міжнародних туристичних маршрутів.
Затверджена наказом ОНТУ від «5» лютого 2024 р. № 78-03.
2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи «1» червня 2024 р.
3. Вихідні дані роботи: монографії, підручники, навчальні посібники, законодавчі та нормативні акти, первинні документи, статистична звітність, статті та тези.
4. Перелік питань, які потрібно розробити:
Розділ 1. Бородінська територіальна громада як унікальна дестинація туристичної привабливості
Розділ 2. Сучасний стан аналіз розвитку Бородінської територіальної громади
Розділ 3. Розробка міжнародних туристичних маршрутів до Бородінської територіальної громади
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Презентація до кваліфікаційної роботи (27 слайдів)

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 3	Наталя ДОБРЯНСЬКА	05.02.2024р	20.05.2024р

7. Дата видачі завдання 05.02.2024р.

Керівники _____ Добрянська Н.А.
 _____ Шекера С.С.
 Завдання прийняла до виконання _____ Захожа Н.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Отримання теми для кваліфікаційної роботи	05.02.2024	виконано
2.	Затвердження плану кваліфікаційної роботи	15.02.2024	виконано
3.	Надання 1 розділу на перевірку	09.03.2024	виконано
4.	Надання 2 розділу на перевірку	21.04.2024	виконано
5.	Надання 3 розділу на перевірку	05.05.2024	виконано
6.	Формування висновку, списку використаних джерел, додатків	10.05.2024	виконано
7.	Здача закінченої кваліфікаційної роботи	31.05.2024	виконано
8.	Розробка презентації	01.06.2024	виконано

Здобувач-дипломник _____
 Керівники роботи _____
 _____

Захожа Н.В.
 Добрянська Н.А.
 Шекера С.С.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-дипломник _____ Захожа Н.В.

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Робота містить 119 сторінки, 4 таблиці, 43 рисунки, список літератури з 63 найменувань, 3 додатків.

У кваліфікаційній роботі було розглянуто Бородінську територіальну громаду як унікальну дестинацію туристичної привабливості та сучасний стан, аналіз розвитку громади;

Метою виконання роботи є розробка міжнародних туристичних маршрутів, які б змогли в повній мірі відобразити унікальність та привабливість Бородінської громади, сприяючи збільшенню туристичного потоку і покращенню іміджу регіону на міжнародній арені.

Об'єктом дослідження аналізу, узагальнень і дослідження виступають джерела інформації про туристичний потенціал до Бородінської ОТГ.

Завданням роботи передбачено: проаналізувати, згрупувати інформацію, статистичні дані, дослідити туристичний потенціал Бородінської ОТГ.

Вивчити передумови розвитку винного туру та еко туру до Бородінської ОТГ та дослідити основні туристичні місця громади.

Розробити винний тур та екологічний тур до Бородінської ОТГ, описати детальну програму, розробити програму, маршрут та розрахунок вартості туру.

За результатами виконаної роботи сформульовані висновки, Бородінська громада має значний потенціал для розвитку туризму. Історичні пам'ятки та культурні традиції роблять цей регіон привабливим для подорожуючих. Однак, для успішного повернення міжнародних туристів необхідно систематично розвивати інфраструктуру, підвищувати якість послуг та активно просувати туристичний продукт на міжнародному ринку.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності

Рік захисту роботи 2024

ANNOTATION
to the qualification work of a bachelor

The work contains 119 pages, 4 tables, 43 figures, a bibliography of 63 titles, 3 applications.

In the qualifying work, the Borodino Territorial Community was considered as a unique destination of tourist attraction and the current state, analysis of the development of the community;

The purpose of the work is the development of international tourist routes that would be able to fully reflect the uniqueness and attractiveness of the Borodino community, contributing to an increase in the tourist flow and improving the image of the region on the international arena.

Sources of information on the tourist potential of the Borodino OTG are the object of the analysis, generalizations and research.

The tasks of the work include: analyze, group information, statistical data, research the tourist potential of Borodinska OTG.

To study the prerequisites for the development of a wine tour and an eco-tour to the Borodino OTG and to explore the main tourist spots of the community.

Develop a wine tour and ecological tour to Borodinska OTG, describe a detailed program, develop a program, route and calculation of the cost of the tour.

Based on the results of the completed work, the conclusions were formulated that the Borodino community has significant potential for the development of tourism. Historical sights and cultural traditions make this region attractive for travelers. However, in order to successfully attract international tourists, it is necessary to systematically develop the infrastructure, improve the quality of services and actively promote the tourist product on the international market.

The obtained results can be used in practical activities.

The year of job protection is 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1	
БОРОДИНСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК УНІКАЛЬНА ДЕСТИНАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ.....	10
1.1. Природно – кліматичні умови та географічне розташування Бородінської територіальної громади.....	10
1.2. Історичні особливості створення Бородінської територіальної громади..	14
1.3. Місцева кухня та культура Бородінської територіальної громади.....	28
Висновок до 1 розділу.....	48
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА АНАЛІЗ РОЗВИТКУ БОРОДИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	
2.1. Аналіз туристичного потенціалу та ресурсів території.....	49
2.2. Сучасний стан туристичної інфраструктури територіальної громади.....	54
2.3. Особливості організації туристичних заходів у територіальній громаді..	59
Висновок до 2 розділу.....	63
РОЗДІЛ 3	
РОЗРОБКА МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ДО БОРОДИНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	65
3.1. Маршрути, технологічна карта та програма винного туру "Подорож у світ Бессарабських вин".....	65
3.2. Маршрути, технологічна карта та програма екологічного туру «Екостежка Буджакського степу».....	80
3.3. Впровадження інноваційних цифрових технологій як основи просування запропонованих турів та розрахунок їх вартості.....	88
Висновок до 3 розділу.....	93
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97
ДОДАТКИ.....	105

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі туризм стає однією з провідних галузей економіки, яка сприяє соціально-економічному розвитку регіонів, збереженню культурної спадщини та збагаченню міжкультурного діалогу. Розвиток туризму в Україні, особливо в контексті територіальних громад, відкриває нові можливості для просування регіональних особливостей на міжнародному рівні. З огляду на це, актуальність кваліфікаційної роботи, присвяченої розробці міжнародних туристичних маршрутів до Бородінської громади, є вираженою і обґрунтованою. Вона зосереджується на вивченні та популяризації культурної спадщини, природних ресурсів і туристичного потенціалу цієї громади, що може сприяти залученню іноземних туристів та розвитку місцевої економіки.

Мета даної кваліфікаційної роботи полягає в розробці ефективних міжнародних туристичних маршрутів, які б змогли в повній мірі відобразити унікальність та привабливість Бородінської громади, сприяючи збільшенню туристичного потоку і покращенню іміджу регіону на міжнародній арені.

Мета дослідження призвела до взаємопов'язаних завдань, тобто їх рішень:

1. проаналізувати місцеві природно-кліматичні умови;
2. дослідити історичні особливості Бородінської територіальної громади;
3. узагальнити основні кулінарні та культурні напрямки Бородінської ОТГ;
4. оцінити туристичний потенціал та ресурси території;
5. розглянути сучасний стан туристичної інфраструктури територіальної громади;
6. вивчити особливості організації туристичних заходів у територіальній громаді;

7. розробити туристичний маршрут та програму турів « Подорож у світ Бессарабських вин» та «Екостежка Буджакського степу»;
8. впровадити інноваційні цифрові технології як основи просування запропонованих турів;
9. розрахувати вартість турів « Подорож у світ Бессарабських вин» та «Екостежка Буджакського степу»

Об'єктом даної роботи є Бородінська територіальна громада та міжнародний туристичний ринок.

Предметом кваліфікаційної роботи бакалавра є – міжнародні туристичні маршрути до Бородінської територіальної громади.

Для досягнення поставленої в роботі мети було використано такі методи дослідження: літературний, абстрактно-логічний, діалектичний, історичний, математичний, системний підхід, фотоматеріали.

Наукова новизна роботи полягає в розробці інноваційних підходів до створення туристичних маршрутів, що включають в себе не лише відвідування традиційних пам'яток, але й занурення у місцеву культуру через організацію культурних заходів, гастрономічних турів та майстер-класів з традиційних ремесел. Такий підхід дозволяє створити унікальний туристичний продукт, який буде цікавий не тільки широкому колу туристів, але й спеціалістам у сфері культурного, екологічного та винного туризму.

Апробація результатів наукового дослідження. Окремі положення наукового дослідження було включено та апробовано на III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності: глобальні виклики», яка відбулася 15 квітня 2024 року в Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова. Тези на тему «Розвиток туризму в об'єднаних територіальних громадах: міжнародний досвід» взято до публікації (Додаток А).

Практичне значення отриманих результатів полягає у застосуванні

результатів дослідження у практичній діяльності підприємств сфери винного і пізнавального туризму щодо удосконалення та створення відповідних маршрутів до Бородінської ОТГ.

Інформаційну базу дослідження становили наукові праці за проблематикою дослідження, матеріали, статистичні та аналітичні матеріали міжнародного туризму, офіційні сайти виноробень, інтернет ресурси, результати особистих розрахунків та спостережень автора.

Робота складається з вступу, 3 розділів, висновків. Містить 119 сторінок тексту, 43 рисунки, 4 таблиць. Список джерел включає 63 найменування літератури та 3 додатків.

РОЗДІЛ 1

БОРОДИНСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК УНІКАЛЬНА ДЕСТИНАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

1.1. Природно – кліматичні умови та географічне розташування Бородінської територіальної громади

Бородінська селищна територіальна громада є важливим складовим елементом адміністративно-територіальної структури України. Її створення, як і багатьох інших громад, відбулося внаслідок адміністративно-територіальної реформи, яка вступила в дію у 2020 році. Цей процес був спрямований на оптимізацію управління та підвищення ефективності місцевого самоврядування.

Наскільки важливою є територія Бородінської громади, такою важливою є і її географічне розташування. Розташована вона в південній частині Одеської області, що межує з Молдовою на південному заході.

Головною особливістю географічного положення громади є прикордонне положення та наявність пункту-пропуску (Лісне) та пішохідного пункту-пропуску (с. Височанське) на кордоні з Республікою Молдова. Безпосередньо громада межує з Тарутинською, Павлівською, Теплицькою ТГ Болградського району та Петропавлівською, Саратською ТГ Білгород-Дністровського району.

[1]

На території громади протікають річки: Арса, Кантемір, Чілігідер, Когильник, Серата, Формошика, Сака та Чага. Ґрунти переважно чорноземи звичайні, а в місцях найбільш інтенсивного антропогенного навантаження ліси, солонці та солончаки. Ґрунтово-кліматичні умови територіальної громади сприяють вирощуванню зернових та технічних культур, овочівництву,

садівництву. Лісові площі становлять близько 4167 га. Переважають насадження білої акації та ясеню. [1]

Головний фактор розвитку території – це людський потенціал, наявність кваліфікованих спеціалістів, професійна компетентність та досвід працівників. Не менш важливими факторами є: земельний, екологічний та розмір території громади, її прикордонне географічне положення.

Клімат Громади помірно-континентальний, з м'якою зимою та теплим літом. Середня температура січня - 4° С – - 6° С; липня + 18,6° С – + 20,5° С. Період температури понад + 10 °С становить 155–180 днів, вегетаційний період – близько 200 днів. Річна кількість опадів 440–590 мм. Максимум опадів припадає на травень-липень (130-170 мм). Найменш вологими є зимові місяці. В грудні-лютому випадає від 65 до 80 мм опадів. Із кожним роком кількість опадів значно скорочується, температура повітря підвищується, як наслідок це може призвести до певних проблем у сільському, житлово-комунальному господарстві, побуті. Клімат регіону посушливий, має високу ймовірність настання тривалих бездощових періодів (протягом 10 днів і більше опади не випадають взагалі чи їх кількість в окремі дні не досягає 1мм): понад 40 днів - 60-80 % і більше: понад 50 днів - 30-40 % і більше. Серед несприятливих кліматичних явищ характерні суховії (гарячі вітри) та пилові бурі (повторюваність - 3-8 днів на рік), град (в середньому 2 дні на рік), посухи та тумани (20-30 днів на рік і більше). [1]

Бородінська територіальна громада розташована на півдні України, унікальному регіоні, де переплітаються різноманітні природні ландшафти та формуються особливі кліматичні умови. Місцевість є прикладом того, як географічне розташування може впливати на розвиток громади та формувати унікальні умови для життя, господарювання та туризму.

Повне найменування українською мовою - Бородінська селищна рада Болградського району Одеської області. Місцезнаходження: 68540, Одеська область, Болградський район, смт Бородіно, вул. Миру, 132 та займає площу

933,3 квадратних кілометрів.

Територіальна громада - це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах населених пунктів, що входять до Бородінської селищної ради, що є самостійною адміністративно-територіальною одиницею та мають єдиний адміністративний центр - смт Бородіно.

Територіальна громада реалізовує своє право на самоврядування безпосередньо через участь її членів в референдумі та громадських слуханнях і через обрану громадою місцеву раду, селищного голову, старост.

Бородінська селищна територіальна громада є сформованою громадою територіальних громад таких населених пунктів: смт Бородіно, сіл: Височанське, Ганнівка, Весела Долина, Вознесенка Друга, Благодатне, Кролівка, Скриванівка, Червоне, Ганнівка, Новоселівка, Євгенівка, Володимирівка, Рівне, Ламбрівка, Лісне, Миколаївка, Надрічне, Іванчанка, Нове Тарутине, Булатівка, Новоукраїнка, Олексіївка, Плачинда, Підгірне, Перемога, Єлизаветівка, Роза, Петрівка, Матильдівка, Новосілка, Юр'ївка, Богданівка, Єлизаветівка. У такому випадку до спільного органу управління переходять ті самі повноваження, якими наділені місцева рада та селищний голова, а повноваження голови – до голови територіальної громади. Пріоритети розвитку Громади щорічно визначаються під час затвердження бюджету місцевою радою з дотриманням процедури поділу бюджету розвитку громади кожного населеного пункту викладений в положенні «Про розподіл бюджету розвитку» затверджений радою. [2]

Клімат в регіоні помірно континентальний, з гарячим літом і м'якою, але досить вологою зимою. Літо часто буває спекотним з температурами, що іноді досягають +30 градусів Цельсія і вище, що сприяє вирощуванню таких культур, як виноград, соняшник та кукурудза.

Регіон відомий своїми водними ресурсами. Річки та озера, розташовані на території громади, не тільки забезпечують водою місцеве населення та сільськогосподарські угіддя, але й створюють чудові умови для риболовлі, водних видів спорту та рекреації. Водойми є домом для багатьох видів риб, забезпечуючи біорізноманіття та екологічну рівновагу регіону.

Біорізноманіття території громади також унікальне. Численні заповідники та природні парки є домівкою для широкого спектру флори та фауни, зокрема рідкісних видів птахів, що приваблюють орнітологів та еко-туристів з усього світу. Охорона природних територій відіграє важливу роль у збереженні природних ресурсів та сталому розвитку громади.

Вплив клімату та географії на культурне життя громади також значний. Традиційні фестивалі, які відбуваються протягом року, часто пов'язані з аграрним календарем, відзначаючи зміну сезонів, збирання врожаю та інші важливі події в житті спільноти, дозволяє не тільки зберігати культурні традиції, але й сприяє розвитку туризму, залучаючи відвідувачів, зацікавлених у пізнанні місцевих звичаїв та участі в унікальних культурних подіях. [5]

1.2. Історичні особливості створення Бородінської територіальної громади

Німецька колонія Бородіно входила до Клясницької волості, а з перетворенням в 1873 році Бессарабської області в Бессарабську губернію вона увійшла до складу Акерманського повіту.

В 1827 на землях Бородіно проживало 127 сімей з Бюртмберського королівства. Їм належало 325 коней, 1555 голів великої рогатої худоби, 234 овець, під сади та виноградники було зайнято близько 108 десятин землі. Було збудовано 95 колодязів.

Населення Бородіно постійно збільшувалося головним чином за рахунок селян-найманців із сусідніх сіл. 1860 року в селі проживало 1600 осіб, а 1870 - близько 2000 осіб.

Сільську громаду захопили колоністи багатії Фрідріх Фридрихович Браун, Яків Карлович Ені та ін. У той час як безземельні поселенці батрачили на них цілими сім'ями, працювали в землянках, багаті бородинці жили в розкішних кам'яних будинках, з великою кількістю господарських прибудов – конюшень, кошар, корівників, сховищ тощо.

Таких багатих будинків у Бородіно було 115, тоді як інші, тобто одна третина всіх общинних будинків взагалі не мали землі.

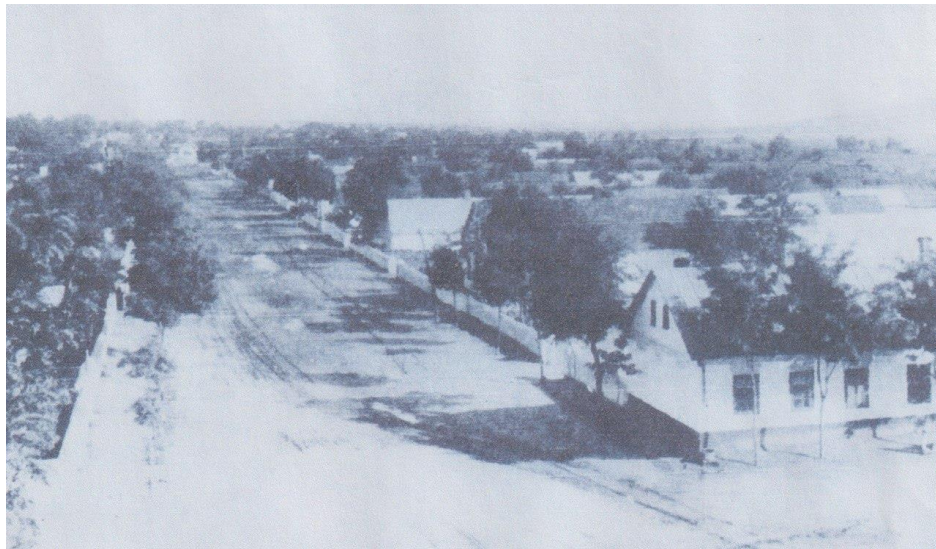

Рисунок 1.2 Будинки заможних німців-колоністів

Джерело: документ з історією Бородінської громади

У 70-х роках ХІХ століття у селі з'являються невеликий завод сільськогосподарського інвентарю, який випускав сівалки, борони, на продаж навколишнім селам, 4 вітряки, а в 1880 році - збудовані млин та винзавод.

Виробництво хліба та вина було основним джерелом прибутку. Всі промислові підприємства та майстерні належали німцям-колоністам. Віроломний напад фашистської Німеччини порушив мирну працю бородинців, розгромив усі промислові підприємства та колгоспи.

Під нищівними ударами 1-го і 2-го артилерійських дивізіону, 23 гвардійського полку та однієї батареї 9-го гвардійського винищувального загону 4-ої Червонопрапорної дивізії фашисти відступили, а 22 серпня 1944 року Бородіно було визволено. На честь загиблих воїнів у центрі Бородинського парку було встановлено пам'ятник.

У 1946 році у Бородіно почали прибувати значні маси демобілізованих із лав Червоної Армії воїнів. Усі вони забезпечувалися роботою, житлом, одержували продовольчу та грошову допомогу.

Бородинці швидко та організовано провели відбудову господарства села.

У вересні - жовтні 1944 року виконком Бородинської сільради ухвалив план будівництва маслозаводу та організації Райхарчокомбінату, відновлення оздоровчих закладів та шкіл. На ділянці колишнього шварного заводу, що його зруйнували окупанти, методом народної будови створюється новий маслозавод. Вже на початку 1945 року, маючи на озброєні лише 10 сепараторів, він почав видавати першу продукцію. Два райони - Бородинський і Тарутинський - охопило новоутворене Бородинське винзаводуправління.

На відбудову сільського господарства держава виділила бородинцям значні кошти, продукти, посівні і будівельні матеріали та забезпечила його новими кадрами. Уже у 1945 році була створена Бородинська державна сортовипробувальна ділянка. За нею було закріплено 175,7 гектара землі з метою виведення та впровадження у виробництво високоврожайних зернових, кормових, технічних і городніх культур.

В тому ж році за рішенням виконкому було утворене Бородинське лісництво Ізмаїльського лісгоспзагу. Більшу частину існуючих зараз урочищ

було закладено в 1945-1950 рр. Завдяки цим лісонасадженням на схилах правого берега р. Сака та в околицях Бородіно припинились зсуви і ерозія.

Школа у селищі Бородіно бере свій початок ще з часів проживання у ньому німців-колоністів. На початку це була початкова школа, в якій було 2 класні кімнати, в яких навчалося 400 дітей та їх навчали лише 2 вчителі. Сиділи діти за довгими 8-9 місцевими партами. На початку школа була накрита очеретом, пізніше – черепицею. У 1911 році було збудовано ще одне приміщення школи з 6 класних кімнат. Ця шкільна будівля називалася «верхньою школою».

У школі працювали 4 вчителі, які навчали дітей за наступними підручниками: підручник для читання, граматики, математики російською мовою та підручник з релігії німецькою мовою.

В 1917-1918 роках, коли царський уряд віддав Бессарабію Румунії, німецька мова була вилучена з процесу навчання, а була введена румунська мова. За час панування румунів обов'язковим було 6-річне навчання. Після 6 класів учні до 18 років мали відвідувати школу.

Дівчата навчалися у першій половині дня хлопці – увечері. У 1924-1928 роках навчальний рік тривав лише 5 місяців. Усі шкільні питання вирішував шкільний комітет, який проіснував до 1940 року. У 1937 році для дітей із бідних сімей була організована їдальня. Дітей годували безкоштовно за рахунок державної скарбниці.

Після визволення с. Бородіно від німецько-фашистських загарбників у 1944 почала працювати школа першого ступеня. З 1945 по 1949 р. школа була семирічної, а з 1949 – середньої. Кількість вчителів зросло до 47.

Першим директором школи був Стукало Дмитро Петрович, перший завуч - Попова Любов Миколаївна. За свій час існування школою керувалося 17 директорів

Будівництво нової школи почалося 1990 року, а закінчилося 1997 року. Будівництво проходило з великими труднощами, бо випало на час розбудови

нашої держави. Замість 1 року школа будувалася усі 7. Бракувало будматеріалів, будівельникам не виплачували заробітну плату.

Велику допомогу у будівництві школи надали німці: Віллі Шаупп та Альберт Мотц, вони двічі привозили фарбу, навчальні речі, повністю укомплектували кабінет праці.

На початку 1945 р. в Бородіно було відкрито районну лікарню на 40 ліжок. Тоді ж на селі почали працювати ветеринарний пункт, родильний будинок на 10 ліжок, амбулаторія, районна санепідемстанція, аптека, фельдшерсько-акушерський пункт та ін.

В грудні 1947 року Бородинський райвиконком задовольнив прохання селян про створення на селі колгоспу, якому присвоїли згодом ім'я маршала Радянського Союзу С.К. Тимошенко. В наступному році артіль було перетворено на тваринницьку бригаду колгоспу ім. Дімітрова з центральною садибою в сусідньому селі Євгенівка. В 1947 році в Бородинському дитячому будинку виховувалось 347 дітей-сиріт, батьки яких загинули на фронті. Над дитячим будинком взяла шефство жіноча Рада при сільраді. Жінки оточили дітей турботою та піклуванням, влаштовували чергування та догляд за хворими, збирали для них теплі речі, білизну. В ті ж роки було відкрито готель. В 1948 році в селі почав працювати дитячий садок.

В 1950 році в Бородіно була побудована одна з найкрупніших в області міжколгоспна інкубаторно-птахівнича станція.

В 1954 році в зв'язку із змінами в адміністративно-територіальному поділі Української РСР с. Бородіно ввійшло до складу Одеської області. В 1954 році налічувалось 384 двори.

У 1962 році в селищі сталися адміністративні зміни: за указом Президії Верховної Ради УРСР від 30 грудня Бородинський район було анульовано, а його територію було включено до складу сусіднього Тарутинського.

Значну увагу слід приділити історичним аспектам створення громади. Її формування відображає складну історичну дорогу розвитку цієї землі, зміну

адміністративно-територіального устрою на протязі років. Враховуючи природні умови, культурні та історичні особливості регіону, створення Бородінської громади є результатом комплексного аналізу потреб місцевого населення та стратегічного планування майбутнього розвитку території.

Ця громада, крім своєї внутрішньої організації, також виступає важливим елементом у взаємодії з іншими адміністративними одиницями та регіонами. Вона сприяє розвитку культурного діалогу та співпраці як на місцевому, так і на міжрегіональному рівні, що є важливим чинником у зміцненні дружніх стосунків та спільного розвитку.

Бородінська територіальна громада, розташована в одному з мальовничих куточків України, є взірцем унікальної симбіози природної краси та глибокої історичної спадщини. Її історія тісно переплітається з важливими історичними епохами та подіями, що сформували не тільки локальну ідентичність, але й вплинули на формування історичної свідомості регіону.

Сама ідея створення Бородінської громади не виникла спонтанно. Вона була результатом довгих років обговорень, аналізу потреб населення та важливих адміністративних реформ, що почались в Україні на початку XXI століття. Реформи передбачали консолідацію малих сільських громад в більші адміністративні одиниці з метою оптимізації управління та підвищення ефективності використання ресурсів. Бородінська громада стала одним із взірців такого об'єднання, де кілька сіл об'єднались з метою створення спільного економічного, культурного та соціального простору.

Історичні корені Бородінської громади сягають далеко в минуле, коли ці землі були місцем жвавої торгівлі та культурного обміну. Завдяки своєму стратегічному розташуванню на перехресті торговельних шляхів, регіон став свідком багатьох важливих історичних подій, які залишили свій відбиток у локальній культурі та спадщині. Наприклад, землі Бородінської громади відіграли важливу роль у розгортанні козацьких походів, а також були свідками численних битв та зіткнень різних державних утворень.

Проте історичні виклики також спричинили різні соціально-економічні труднощі для громади. Зокрема, протягом довгої історії регіону були періоди значного занепаду та втрати населення через війни, епідемії та економічні колапси, що, у свою чергу, вимагало від місцевих жителів не лише стійкості та витривалості, але й здатності до адаптації та інновацій, щоб вижити і розвиватися попри всі негаразди.

Формування Бородінської територіальної громади було також тісно пов'язане з розумінням культурної та історичної спадщини, яка могла б стати основою для розвитку туризму як важливого напрямку місцевої економіки. Пам'ятки історії, архітектури, традиційні фестивалі та ярмарки, а також унікальні природні ресурси стали основними точками притягання туристів, що сприяло економічному оживленню.

Особлива увага в рамках громади приділяється збереженню історичної пам'яті та культурних традицій. Місцеві музеї, виставки, історичні реконструкції та культурні заходи допомагають новому поколінню краще зрозуміти своє коріння та роль регіону в історії країни. сприяє формуванню відчуття гордості та приналежності до своєї громади, а також виховує повагу до минулого.

Також для розвитку міжнародних туристичних маршрутів необхідно врахувати сучасний стан села, зокрема кількість населення, демографічний склад, наявність інфраструктури, освітніх та культурних закладів. Використання цієї інформації допоможе планувати маршрути таким чином, щоб вони були цікавими та зручними для відвідувачів з різних країн.

Бородінська територіальна громада є прикладом того, як історичне минуле може впливати на сучасне життя, ставати фундаментом для соціально-економічного розвитку та культурного збагачення. Спадщина минулих поколінь, збережена і вшанована в сучасних реаліях, дозволяє громаді рухатися вперед, не забуваючи про коріння і історичні виклики, які формували її ідентичність.

Адміністративний центр громади - селище Бородіно, яке виступає своєрідним серцем території. У склад громади входить одне селище та 33 села, серед яких Благодатне, Богданівка, Вознесенка, Лісне, Миколаївка, Новоселівка, Новосілка, Новоукраїнка, Підгірне, Рівне, Червоне та інші населені пункти. Таке різноманіття поселень свідчить про різноманітність історичних та культурних традицій, які складають багатство громади.

В розвитку міжнародних туристичних маршрутів до села Євгенівка, що в Болградському районі Одеської області, критично важливе значення має унікальна історія та культурне розмаїття цього населеного пункту. Село, яке було засноване на початку XIX століття і спочатку відоме як Арса, з часом стало відображенням багатонаціонального складу регіону, зокрема завдяки болгарській та молдавській громадам, які мігрували сюди в період столипінської реформи.

Крім культурного багатства, важливим аспектом є й історична спадщина села. Його історія під час різних історичних періодів, включаючи періоди зміни назви з Арса на Євгенівка, створює основу для розробки історичних маршрутів, що детально розповідають про зміни, які відбулися в регіоні від часів його заснування до сьогодення.

Значна кількість болгар у селі, а також їх культурний вплив, відіграють ключову роль у формуванні місцевих обрядових традицій, які можуть стати основою для розробки туристичних продуктів. Традиційні болгарські свята, народні ремесла, а також мова, що вивчається в місцевому ліцеї, можуть привабити туристів, зацікавлених в автентичних культурних досвідах.

Назва населеного пункту – село Євгенівка. вулиця Димитрова, Болградського району Одеської області.

В 1824 році ділянка №17 Бендерського повіту(3000 десятини), на якій згодом виникне село Арса (Євгенівка), поступила в володіння Єфросинії Плагіно, народженій княгині Марузі. В 1827 році на ній зафіксовано один хутір і дві криниці. Першу офіційну згадку про село можна знайти в документах

середини 19 ст. На військово-топографічній карті 1856 р. воно позначене як хутори Арсови.

Таким чином село Арса виникло в проміжку між 1827-50 роками. В 1859 р. в селі нараховувалось 34 будинки (318 жителів). В цей час воно належало княгині Євгенії Гагаріної Стурдзі. Звідси і друга назва села. Під назвою Євгенівка воно вперше зафіксовано в документах 1868-1876 рр. Перше зафіксоване населення були молдованами.

Під час століпінської аграрної реформи 1906-1911 рр в Арсу (Євгенівку) переселилась деяка кількість болгар з Акерманського повіту. Це були вихідці з села Гюльмен (Ярове) та болгар-переселенці з молдавського села Твардиця, про що свідчать багато обрядових традицій, які передаються з покоління в покоління до теперішнього часу.

До 1945 року село називалось Євгеніца, а з 1945 воно знову, як і до 1918 р.- Євгенівка. З 1998 року вивчається болгарська мова, як мова національних меншинств.

Село Миколаївка було засноване в 1825 році відставними солдатами, які приїхали з Курської та Таврійської губерній. Перші поселенці за словами одних старожилів села – фамілія Звягінцеви, других Сухорученко, Серикові, Кулешови, третіх - Булгакові, Лебеденко. Очевидно вони заселялися приблизно одночасно разом і з іншими жителями на прізвища: Слобідчикові, Литвинові, Бабини, Шурови, Попови та ін.

Незабаром, за селянським звичаєм, було збудовано маленьку дерев'яну церкву, на місці нинішньої, але вона у 1909 році згоріла від удару блискавки. Тоді, у 1916 році, було засновано та побудовано за рахунок віруючих людей нову кам'яну церкву, яка є і зараз. Будувалася вона за рахунок пожертв не лише мешканців села Миколаївка, а й навколишніх сіл. Камінь завозили на волах із Білгород-Дністровська, цих людей називали чумаками. Керував будівництвом італійський архітектор. Будівництво церкви тривало довгі чотири роки. На території Бессарабії таких церков разом із миколаївською лише дві. Дзвон

перевозили на розведеній підводі у 40 коліс на п'яти парах волів. Плащеницю привезли із Єрусалиму зі святих місць. Фото церкви можна переглянути на рисунку 1.3

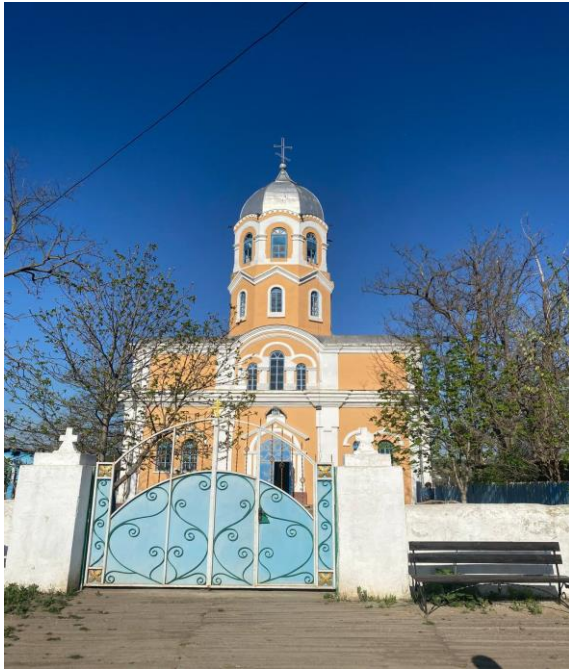

Рисунок 1.3 Сучасний вигляд Миколаївської церкви

Джерело: фото зроблено автором

Також в ці роки у селі була початкова школа у 3 класи. Вчителькою в ній була Ганна Макарівна, яка навчала одразу усі 3 класи. Одним із найкращих учнів був Серіков Прокопій. До школи учнів брали за жеребом. Бажання вчитися було у всіх, але потрапляло до школи лише 10%.

Петрівка - мальовниче село, розташоване на берегах невеликої річки Чага, яка є притоком Когильника. «Чага» - в перекладі з татарської мови означає «Полонена».

Село Петрівка (Чага) виникло в 30-х роках XIX століття. Цю територію в 1820-1824р. р. ще не було заселено, але вже в 1831 році це почав робити Петро Вітгенштейн. Документальними даними підтверджується, що в 1838 році вже створений невеличкий хутір, або, як тоді називали, слобода Петрівка. У 1848р. князем, навіть, розпочато будівництво церкви. Князь Петро Вітгенштейн вирішив перейменувати в містечко Петрівка з відкриттям в ньому

риночної площі, із заїжджим двором. Тільки після виконання всіх вимог з благоустрою села управління Бессарабської області мало затвердити статус містечка Петрівка, але, скоріш за все, він був затверджений тільки в 1848 р., після смерті князя, коли дружина, графиня Вітгенштейн, подала повторне клопотання вже на ім'я військового губернатора Федорова Павла Івановича (1832-1854). Тільки, завдяки цим діям, було перейменовано в містечко Петрівка, дякуючи чому прославилось великою, на той час, базарною площею, де відбувалася бійка торгівля всіма товарами майже до 1940 року.

В 30-х роках ХІХ ст. до села Петрівка переїхало 5-7 сімейств із Хотинського повіту (тепер - Чернівецька область). Переселення людей пов'язано із тим, що 1817 та 1829 роках були прийняті відповідні укази про переселення мешканців із густонаселених до малозаселених територій. За свідченнями місцевих жителів та за даними із Хотинської адміністрації, згідно письма від 03.07.2002 р. в ряді сіл Хотинського району Чернівецької області у ряді міст та сіл зустрічаються прізвища Ткач, Швець, Павлюк, Панчоха, Майстерюк. За спогадами мешканця с. Петрівка, Пилипа Петровича Павлюка, якому розповідав батько, що його прадід (згодом, саме його було призначено старостою села) Іван Павлюк переселився із своїм 14 річним сином саме із Хотинського повіту. Перші криниці були побудовані саме ними. Вони розповідали як їм було важко добиратися до нашої місцевості. Молодь їхала верхи на конях, а їхні батьки за ними на возах. Їхали довго, розшукуючи річку Чага. Навколо тягнулася горбиста місцевість, якій не було ні початку, ні краю.

Мешканка села Петрівка, Майстерюк Катерина Григорівна (дівоче прізвище якої Панчоха) пам'ятає розповідь свого діда Панчохи Миколи про те, що його батько, Панчоха Василь, мешканець селища Кельменці Хотинського району Чернівецької області, мав 3 синів: Миколу, Касьяна та Івана, по їх прибуттю, село частково вже було заселено. Люди на той час жили дуже бідно, будинки стояли деінде, в основному в землянках та бордейках, вкритих очеретом та соломою. Катерина Григорівна стверджувала, що люди

заселялися спочатку на протилежному боці села, по вул. Зарічна (теперішня), на Жилимбеті, а вже потім і на всій території.

Навколо села був степ. Землю тоді мало хто обробляв, хоча, треба відмітити, що кожен переселенець отримував, безкоштовно, земельну ділянку. Значно краще було розвинуте тваринництво, яким переважно і займалися селяни.

Для благоустрою та заселення певної кількості людей князем Вітгенштейном були виділені чималі грошові кошти. І в першу чергу він вирішив переселити декілька родин євреїв, які б змогли, на його думку, організувати торгівлю. Після отримання статусу містечка в Петрівці почали проводити базари - двічі на місяць, по понеділках. Цю традицію вдалося зберегти близько 100 років. На базарі продавали усе: зерно, рибу, овочі, сіль, тварин, вироби ручної роботи та багато іншого. Такі базари, як у містечку Петрівка, вважались найбільшими в Бессарабії. У зв'язку із цим була запланована шосейна дорога, а також, розпочато будівництво дороги від станції Заїм до станції Романівка.

Навесні 1842 року, щоб покласти початок будівництву храму, князь подав клопотання на отримання дозволу у місцевого архієрея, але побудувати йому не судилося. Княгиня Вітгенштейн, в 1848 році, в липні місяці, завершила будівництво церкви, яку освятили та іменували на честь апостолів, а також на честь синів Вітгенштейна Петра та Павла, її Петропавлівською святою. Храм побудовано із білого пиляного каменю у візантійському стилі із дзвіницею, в складі якої входили 4 дзвони. Цей храм служить і досі християнам. Зліва від храму є могила, де поховано настоятеля храму священник Олексій.

Рисунок 1.4 Сучасний вигляд церкви в с. Петрівка

Джерело: фото зроблено автором

Економіка села Петрівка, після установа румунської влади, поступово зростала за рахунок торгівлі, яка приносила чималий прибуток примарії. В селі було близько 400 будівель, із них близько 100 належало євреям. Тут мешкали переважно більшістю українці, але проживали і росіяни, і румуни та молдавани. Навіть 2 циганські родини, на той час, оселились та займались ковальською справою. Крім православної церкви, було побудовано єврейську синагогу «Бесь – Гамедришь - ремесленний» в 20 роки. Вона знаходилась на місці теперішнього дитсадку. В той час працювала громадська лазня.

В селі працювала чоловіча школа, яку було розташовано в маленькому будиночку на території теперішньої школи, біля церкви. Школа вважалась 2 комплектною, працювала в 2 зміни. За таким самим режимом працювала і жіноча школа. Вона знаходилась по вулиці Шкільна у приватному будинку. Будівництво теперішньої школи почалось в другій половині 30-х років і

частково було завершено в 1939 році. Повністю воно було завершено вже за Радянської влади в 1955р. В 1939 році всі школи було переведено в одну, хоча і не добудовану. Разом з нею діяла і єврейська приватна школа «Хедер», в якій навчались діти із заможних сімей. Вона знаходилась на колишній базарній площі, в будинку вчителя Симха Ванберга, який мешкав біля синагоги на місці теперешньої лікарні.

В серпні 1940 року Бессарабія стала частиною Буковини, а також Аккерманський та Ізмаїльський повіти увійшли до складу УРСР. Румуни поспішно почали виїжджати та вивозити власне майно. Поміщики села теж послідували їм. Не встиг виїхати багатий поміщик Семен Кільчик, за національністю болгарин. В нього було дві доньки та один син. Він був примарем за румунською владою. Семена Дмитровича разом із сім'єю відправили у заслання до Сибіру. З серпня 1940 року по 22 червня 1941 року працювала сільська рада. Першим головою якої був єврей Семен Фрінкель. В той час був утворений Бородинський район. До приходу Радянської влади навколо села Петрівка проживало багато поселень німців-колоністів. В офіційному повідомленні Радянського уряду було оголошено про те, що між урядами Германії та Радянського Союзу досягнута згода про те, що німецьке населення, за бажанням, може безперешкодно виїхати на території Германії, починаючи з 15 вересня 1940 року. Все німецьке населення із Петрівки та із довколишніх сіл – Лунга, Жовтневе та Новоселівка виїхало в Німеччину. Село Лунга повністю спустіло.

У червні 1941 року територія була окупована фашистами. Знову відновилась влада Румунії, яка на той момент була союзником Німеччини. В цей час, майже всі переселенці із Західної України повертались до себе, на Батьківщину. Румуни ж, за підтримки німців, повністю відновили свою владу. В 1946 і 1947 роках в цій місцевості через неврожай та брак продуктів харчування почався голод, люди вмирили цілими родинами, переважно в сім'ях, де був відсутнім годувальник. Родини, у яких був батько, виживали за

рахунок того, що йому приходилося від'їжджати на заробітки на Західну Україну, переважно до Львівської області. Працювали там в багатих та заможних родинах та заробляли для себе та для своїх сімей продукти харчування.

Перший колгосп в с. Петрівка було організовано в 1941 році, який іменувався - 1 Травня. Очолював його – Мельник Іван Федорович, пізніше – Байраченко та Клопук.

1.3. Місцева кухня та культура Бородінської територіальної громади

Бородінська територіальна громада Одеської області, як і вся Південна Україна, відома своєю колоритною культурою та багатою кулінарною спадщиною. Місцева кухня є втіленням різноманіття культур і традицій, які протягом століть формувалися під впливом численних народів, що мешкали на цій території. Бородінська кухня вабить своєю простотою і гостротою, органічно поєднуючи елементи української, румунської, молдавської, болгарської та єврейської гастрономії.

Гастрономічні традиції та культурні практики цього краю глибоко вкорінені в історію та повсякденне життя його мешканців, відображаючи їхній зв'язок із землею і природою. Місцева кухня відома своїми стравами, серед яких найпопулярніші - бринза, різноманітні борщі, пельмені з рибою, бастурма, різні страви з баранини, домашня випічка.

Кулінарія Бородінської громади багата і різноманітна. Страви часто готуються з продуктів, вирощених на місцевих фермах або зібраних у природі. Основою харчування є ніби прості продукти, такі як домашній хліб, крупи, овочі та м'ясо, але вони перетворюються у справжні кулінарні шедеври завдяки майстерності місцевих кухарів. Особливе місце в кухні займає борщ - символ

української гастрономії, кожен регіон має свій унікальний рецепт приготування цієї страви. У Бородінській громаді можна скуштувати такі борщі: український борщ, болгарський борщ з фірмовим болгарським квасом, гагаузький борщ на бульйоні з баранини, молдовський борщ «Зама» з домашньою лапшою та любистком, всі вони мають особливий пікантний смак.

М'ясні страви теж займають важливе місце в місцевій кухні. Копченості, смажене м'ясо, домашні ковбаси та шашлики - все це можна знайти в кожному сімейному застіллі чи на святковому столі. Місцеві фермери пишаються якістю своїх м'ясних продуктів, а традиційні методи їх приготування передаються з покоління в покоління.

Отари овець є незмінною складовою краєвидів безмежних степів Бессарабії вже сотні років поспіль (рис.1.5). Вони як купчасті хмаринки, які опустились на зелений килим для сезонного вбрання й на лінії горизонту обіймають собою увесь світ. Овеча бринза, баранина, вовняні ковдри, ткані килими – це візитівки краю, які об'єднуються навколо живої традиції вівчарства та передаються ланцюгом поколінь з давніх-давен і до сьогодні.

Вівчарство є традиційним промислом багатонаціональної Бессарабії. Основна порода, яка найбільше адаптувалась до місцевих умов – це напівтонкорунна, цигайська. За розповідями тутешніх вівчарів – гагаузів, утримання овець ділиться на цикли.

Рисунок 1.5 Вівці на території Бородінської громади

Джерело: фото зроблено автором

Зимовий «стійловий» – з січня по березень, коли вівці перебувають та годуються в стійлах без вигону на пасовища. Весняний «стійлово – пасовищний» – з березня по травень, коли овець годують в стійлах, але привчають до вигону на пасовища. Літньо-осінній «пасовищний» – травень-жовтень, коли вівці пасуться на пасовищах без підгодівлі. Та «пасовищно – стійловий період»- жовтень-грудень, коли вівці ще пасуться, але вже привчаються до стійл. [6]

На зимовий період господарі обов'язково заготовляють їжу для овець: сіно, солому, зерно. Щось вирощується та збирається власноруч на території проживання, на полях, а щось купується у місцевих виробників.

Саме в «пасовищний» період йде активне доїння овець та виготовлення бринзи. Рецептатура та технологія в основному однакова. До свіжого, процідженого овечого молока додається сичужний фермент (пепсин) власного виробництва («тяг», гагаузьк.«майя») або фабричний, який «стягує» молоко. Рідина виливається в мішечок з тканини, марлі, підвішується, або кладеться під прес, щоб стекла сироватка. В мішечку утворюється бринза. Її ріжуть на шматки та складають у ємність з розсолом. Продукт зберігається у прохолодному місці. [6]

Споживають бринзу як засолену, так і свіжу. Виробництво молочних продуктів з овечого молока носить безвідходний характер. З решти сироватки засобом підігрівання отримують солодкий сир «урда» або «вурда». Майже в кожній сім'ї не залежно від статі та віку в Бессарабії споживають в їжу овечу бринзу. Це традиційна страва українців, національних спільнот гагаузів, болгар, молдован. Одним із улюблених видів м'яса жителів Бессарабії є баранина. З нею готують такі національні страви, як курбан, каверма. [6]

Компактне розселення етнонаціональних груп в населених пунктах, зайнятість абсолютної більшості населення в сфері сільськогосподарського виробництва, переважно моноетнічні шлюби сприяли збереженню населенням традиційної матеріальної та духовної культури спільнот. [7]

Значне місце у місцевій кухні займають і м'ясні страви, серед яких особливе місце займає "курбан і каварма". Це блюдо стало частиною місцевого кулінарного ландшафту та розповсюджено серед болгарської спільноти, яка в більшій мірі переважає в селі Євгенівка.

Така популярна страва, як курбан (рис.1.6), в Бессарабії має кілька різновидів. І відрізняються вони навіть не нюансами - це зовсім різні страви. Так, це може бути і прозорий суп, і м'ясо на зразок гарячої каварми, і якийсь аналог плову у вигляді казана з рисом, булгуром і м'ясними шматочками ягняти. По-перше, це страва з ягняти або дорослого баранця, а по-друге, це, найчастіше, страва, приготовлена в казані. [8]

Рисунок 1.6 Курбан

Джерело: [8]

Важливим нюансом при виборі баранчика для приготування каварми є те, що ягня не підходить, має бути доросла тварина. Молоде м'ясо добре посмажити у вигляді шашлику - воно практично не містить жиру та грубої сполучної тканини. Господар сам робить забій, знімає шкуру і обробляє тушу. Це потрібно вміти зробити правильно, з повагою до тварини та максимально гуманним способом і в жодному разі не можна використовувати сокиру і рубати кістки, адже якщо уламок кістки потрапить у каварму, це може все зіпсувати. Тому правильне оброблення тварини проводиться виключно по суглобах. У результаті виходять невеликі шматки м'яса з кістками, усі великі

жили, залози та лімфовузли видалені, а потрохи зібрані в окрему миску і господиня їх уже готує - промиває та зачищає.

Роблять це у величезному казані на живому вогні, закладаючи спочатку жир та жирні частини баранини, а потім уже решту м'яса. На повільному вогні жир поступово витоплюється, а волога випаровується – починається шестигодинний процес приготування. Важливо, що воду не слід підливати, тільки м'ясо, жир і м'ясний сік. Ось у цій нібито простоті і криється вся складність, тут і важлива майстерність кухаря.

Під час приготування не можна залишати казан без нагляду - потрібно постійно помішувати каварму (рис.1.7), а потім потроху витягати кістки, які почнуть легко відокремлюватися від м'яса. Коли додадуть перець (а це кілька стаканчиків меленої паприки або кілька ложок перцевої пасту і десяток-другий гострих, висушених на сонці перчиків), то страва набуває гарного червоного кольору. Саме цей колір є характерним для каварми.

У результаті в казані залишилося тільки зовсім розтомлене м'ясо, трохи вкрите ароматним помаранчевим і досить пікантним жиром. М'ясо, що вийшло, заливають у форми і коли вона остигає, то твердне і перетворюється на ту справжнісіньку бессарабську каварму. Це і метод консервації, і спосіб правильно приготувати дорослу тварину, і дуже смачна традиція, яка завжди є на бессарабському столі. [9]

Рисунок 1.7 Каварма

Джерело: [10]

Наступна традиційна болгарська страва називається “міліна” - начинка, загорнута в тонке, як папірус, тісто (рис.1.8). Начинку укладають до підготованої форми й заливають сумішшю яєць і сметани, потім випікають у спеціальній печі, хоч зараз використовують також і духові шафи. [11]

Походження страви пов’язують із болгарським народним переказом: «Коли Бог створював небо і землю, то земля (її уявляли у вигляді тонко розкачаного коржа) не вмістилася під небом («връшник» – кришкою). Тоді Творець притиснув її, і земля вкрилася складками, як баніца (пиріг). Так, згідно уявлень давніх болгар, з’явилися гори й доли».

Зазвичай використовують стандартні інгредієнти для начинки: сир, бринзу, яйця, сметану, однак можуть додавати і фрукти чи ягоди. В межах одного села рецепти і секрети приготування міліни різняться в кожній родині, але в основі завжди лежать одні загальні правила. В с. Євгенівка міліну готують двох видів. За типом обробки тіста вона може бути розкачана, коли тісто розкачується качалкою до прозорості, або витяжна, коли тісто розтягують руками. А за способом укладання у форму для випікання буває «редена» (болг.) чи «покладена» (укладена рядами), або «вита» (болг.) – закручена. Міліну готують напередодні важливих родинних свят, весілля, хрестин, закладання нової будівлі, святкування нового року тощо. [11]

З традицією міліни тісно пов’язана низка звичаїв і ритуалів, зокрема важливою складовою традиції приготування є виконання пісень, що є для громади духовним інгредієнтом страви. Перед новим роком готують міліну, яка називається «Милина с късмети» («Міліна з долею»). Цього дня в ній запікають вишневі гілочки, і за кількістю бруньок на гілочках ворожать. Кожна така гілочка символізує будинок, домашню худобу, здоров’я, успіх у справах. У міліні запікається і монетка як символ достатку. Крім того, традиційно дівчата клали шматок новорічної міліни під подушку, щоб побачити уві сні судженого. Зараз замість гілочок в окремих сім’ях пишуть побажання на майбутній новий рік на невеликих шматках паперу і вкладають

їх у міліну. Господар прокручує посуд зі стравою 3 рази за годинниковою стрілкою, кожен член сім'ї вибирає собі шматочок і читає, що саме написано у побажаннях в «кьсмета си». Кажуть, що всі бажання збуваються. [11]

Обов'язковою є пригощання цією стравою на весіллях, нею зустрічають гостей, обов'язково дають майстрам, які вирушають на будівництво хати. Міліна – це поживна страва, яку брали з собою під час польових чи інших робіт.

Традиція міліни перетворилася на один із елементів нематеріальної культурної спадщини Бородінської громади с. Євгенівка, що сприяє вихованню самоповаги, ідентичності та відчуття культурної приналежності.

Рисунок 1.8 Процес приготування «Міліни»

Джерело: [11]

Сільська садиба в Миколаївці, на території якої знаходиться мальовничий ставок, пропонує туристам унікальний досвід відпочинку на природі. За запитом туристів господарі садиби можуть приготувати національні страви, демонструючи кулінарну спадщину регіону. Господарі садиби за національністю гагаузи, і їхня територія має назву "гагаузький хутір". Тут можна спробувати різноманітні місцеві страви, які відображають гагаузькі кулінарні традиції. Локальна кухня включає бастурму, бринзу, варення, домашнє вино та домашній хліб. Ці страви не тільки насичують, але й знайомлять гостей з унікальною культурною спадщиною регіону.

Одним із традиційних способів зберігання м'яса у гагаузів було копчення або в'ялення. Мешканець села Миколаївка розповів, як готує пастирму (рис.1.9) за старовинними традиціями. Бут свині відокремлювали від основної кістки і ставили під прес, щоб із нього вийшла вся кров. Після цього робили надрізи в які втирали, заздалегідь підготовлені спеції (чебрець, червоний і чорний перець, лавровий лист, часник і сіль), а потім разом із сіллю загортали в клейонку і залишали під нахилом на 25 днів. Потім м'ясо відмочували одну добу у воді, а потім підвішували на гаки до стріхи будинку для сухого в'ялення.

[12]

Рисунок 1.9 Пастирма

Джерело: фото зроблено автором

Жителі Бородіно були дуже співучими народами. Співали у довгі зимові вечори, коли ходили у гості, співали у церкві. Величезну роль у культурному та духовному житті села відігравала церква. У Бородіно була одна з найстаріших у Бессарабії церква. У церкві був хор співаків. Популярними були різні обрядові пісні, календарні пісні.

До жанру календарних пісень відносяться пісні, що виконуються при посівному, збиранні врожаю. Улюбленим жанром обрядових пісень були весільні, виконували вони задушевно, ніжно. Міцно трималися обряди

традицій, обрядів у селі, релігійних свят. Улюбленим святом вважався Великдень. Цього дня натовп молоді прямував на площу. Там влаштовувалися ігри.

Святкували у Бородіно і свято 1 травня. У ніч на 1 травня в центрі села на площі встановлювали та прикрашали «травневе дерево». Уночі на перше травня молоді хлопці встановлюють прикрашені стрічками дерева перед будинками, у яких є донька, або ж кожен хлопець ставить дерево перед будинком своєї коханої, що символізує любов до дівчини.

Культурне життя Бородінської громади насичене різноманітними заходами, які демонструють глибоку повагу до народних традицій. Протягом року тут відбуваються численні фестивалі, які відзначають все, від зміни пор року до релігійних свят. Наприклад, щорічний фестиваль врожаю восени є часом, коли місцеві мешканці та гості з інших регіонів збираються разом, щоб святкувати кінець сільськогосподарського сезону, дегустувати місцеві продукти та насолоджуватися народною музикою та танцями. [13]

Не можна не згадати і про вишиванку - один з символів української культури. В Бородінській громаді існує традиція виготовлення вишиванок з унікальними орнаментами, які несуть певне символічне значення і передаються з покоління в покоління. Вишиванка не просто одяг, а засіб вираження ідентичності, гордості і поваги до своїх коренів і культури.

Рисунок 1.10 Рушники з орнаментами

Джерело: [14]

Крім того, громада святкує різноманітні культурні події та свята, такі як День незалежності України та традиційні весілля.

Традиційним святом болгарської діаспори є «Трифон Зарізан», або Трифонів день - стародавнє свято болгарського походження, яке щорічно відзначається 14 лютого у всіх балканських країнах. Згідно з традиціями, в цей день відбувається перше символічне обрізання виноградних лоз в новому році. І в разі, якщо всі традиції свята дотримані, винороба очікує добрий врожай винограду і, як наслідок, смачне і якісне вино з врожаю цього року. З раннього ранку чоловіки виходять на виноградники, а господині печуть обрядовий хліб (рис.1.11) - три калачі, які разом з червоним вином в спеціальному дерев'яному посуді - «бекліце» приносять пізніше чоловікам. [17]

Рисунок 1.11 Обрядовий хліб

Джерело: [15]

Також з раннього ранку проходить обряд освячення виноградних лоз. Для цього спеціально запрошується священик. Після проведення служби й молитви починається безпосередньо обряд обрізання. Найстарший, глава родини або господар виноградників відрізає три виноградні лози. Після чого на обрізані лози надягають обрядові калачі, а самі лози поливають тричі

червоним вином. Обрізані лози влітаються в вінок, який надягають на голову чоловікові. Цей обряд називається «коронацією» (рис.1.12), таким чином компанія вибирає «Главу винограднику» - найбільш шанованого виноградаря цього року. [17]

Рисунок 1.12 «Коронація» глави винограднику

Джерело: [16]

Ряджені компанії на чолі з «Головою виноградників» йдуть від хати до хати, від двору до двору і благословляють всіх на успіх і добробут. На порозі їх зустрічають господарі будинку частуваннями й вином зі словами: «Нехай наш врожай буде багатим! Нехай наш будинок буде повною чашею!». «Глава виноградників» благословляє родину відповіддю: «Амінь» (рис.1.13). [17]

Рисунок 1.13 Частування господаря

Джерело: [16]

Святкування «Трифона Зарізана» вважається початком сезону роботи на виноградниках. Вже після цієї дати виноградарі переходять до активної стадії робіт на своїх землях, і починається процес роботи та боротьби за добрий та високий врожай року. Крім культурологічної та розважальної програми, свято «Трифона Зарізана» служить також і майданчиком для обміну досвідом і знаннями. Оскільки в даний період виноградарі зазвичай не тільки п'ють вино і гуляють, вони також мають можливість поспілкуватися, поділитися досвідом чи обговорити майбутній рік, прогнозуючи результати та плануючи найбільш важливі етапи свого виробництва. «Трифон Зарізан» дає можливість професіоналам знайти спільні теми і перспективи у співпраці, а закоханим у вино - насолодитися традиціями, повеселитися і стати причетними до магії виготовлення вина.

Після освячення лоз, прямо на виноградниках починаються болгарські танці, основним з яких є танець "хоро". А вже після виконаної роботи й танців, всіх запрошують на святковий обід з традиційними болгарськими стравами, на основі баранини, овечої бринзи та традиційною випічкою. [17]

Найважливішим традиційним щорічним святом на Бессарабії, пов'язаним з вівчарством є День Святого Георгія (Георгієв день), який відзначається 6 травня. Святий Георгій вважається покровителем пастухів та їх худоби. Місцева спільнота здавна пов'язує цей день із весняним оновленням природи та початком нового господарського року. В цей день господарі зі всього села виганяють на пасовища своїх овець на літньо-осінній період. Під час вигону овець відбувається ряд обрядових дійств, в яких беруть участь всі члени громади. Готується традиційна страва «курбан», відбуваються святкові застілля з обов'язковим пригощанням кулінарними стравами менш заможних сусідів (соціальна рівність), діти беруть участь в конкурсах (передача знань). Перед вигоном овець стрижуть. Це заняття потребує особливої майстерності, практикується й передається виключно чоловіками. [18]

Вівчарство практикується в сім'ях серед сільського (рідше – міського)

населення, так і в великих фермерських господарствах. Один із найбільших в Європі вівцекомплексів «Фрумушика – Нова» знаходиться на Бессарабії (станом на 2010 рік налічує понад 8600 голів овець). Ферма оснащена найбільшим у Європі цехом автоматичного доїння овець, встановлені автоматичні станції випоювання ягнят, що значно скорочує використання фізичної людської праці та економить час. У 2017 році пам'ятник вівчарю, що встановлений на території Центру етнографічного, сільського зеленого туризму і сімейного відпочинку «Фрумушика-Нова», визнаний найвищою статуєю вівчарю у світі (висота — 16,43 м.) [18]

Найважливішою стороною роботи в Бородінській громаді є збереження і підтримка народних традицій. Тому проведення (серпень-вересень) щорічного екоетногастро фестивалю «Перлини Бесарабії» є перспективним напрямком розвитку туризму. [20]

Організатори переконані, що масові заходи, подібні до цього фестивалю, є необхідним елементом розвитку туризму в Болградському районі. Характерною особливістю фестивалю є масова участь в заходах дітей та юнацтва. У програмі фестивалю влаштовано показ старовинного народного одягу поширеного в південних районах Одещини.

У програмі фестивалю є:

- ярмарок національної кухні;
- ярмарок - продаж виробів ручної роботи народних майстрів;
- фотозони для зйомок в національних костюмах і на майданчиках фестивалю;
- концертна програма народних колективів та театралізовані старовинні обряди (рис.1.15).

Рисунок 1.15 Концертна програма народних колективів

Джерело: [19]

Мета фестивалю є відновлення традицій місцевого виноробства, розвитку самобутності і культури регіону. У заходах фестивалю брали участь винороби з різних регіонів Одеської області, республік Болгарія і Молдова. [20]

Також поступово розвивається історичний туризм, який має великий потенціал для розвитку. На території громади знаходяться більше 15 скіфських курганів (біля смт. Бородіне, сіл Богданівка, Весела Долина, Миколаївка та інші). Один із яких знаходиться біля селища Бородіно Болградського району Одеської області. Там у 1912 році було знайдено скарб, який датується початком другої половини II тис. до н.е. Скарб містить у собі предмети зброї: 6 кам'яних відшліфованих нефритових бойових сокири, 2 срібних і бронзових наконечника спису та одну втулку від спису, бронзовий з золотою накладкою кинджал, масивну срібну булавку, три навершія булав з мильного каменю. [20]

Знайдені предмети відносяться до різних культур: списи більш характерні для поволжського Турбинського могильника, булави більш властиві до Північного Кавказу, булавка і кинджал більш типові до егейської цивілізації, нефрит зовсім невизначеного походження. Дорогий характер матеріалу і ритуальність захоронення дозволяє сказати, що ці предмети належали знатній людині. На території громади є двогорбий скіфський курган, який знаходиться неподалік від села Богданівка. Планується окультурити місце біля кургану та

розпланувати під'їзд. На кургані встановити хрест, який буде світитися завдяки встановленій сонячній панелі та два флагштоки (України та Євросоюзу). Хрест на курганах буде видно з кожного населеного пункту громади. [20]

Рисунок 1.16 Скіфський курган

Джерело: [20]

Рисунок 1.17 Бородинський скарб

Джерело: [20]

Серед багатьох культурних скарбів, що зберігаються на території Бородинської територіальної громади, особливе місце займає Музей болгарської культури в селі Євгенівка. Цей музей є справжнім центром збереження та популяризації болгарської спадщини в Україні, що має велике значення як для місцевих жителів, так і для відвідувачів з різних куточків світу.

Музей болгарської культури розташований у самому серці Євгенівки,

невеликого мальовничого села, де збереглися численні традиції та звичаї болгарського села. Експозиція музею включає в себе різноманітні предмети побуту, національний одяг, музичні інструменти та інші артефакти, які відображають багатство та різноманітність болгарської культури.

Музей на стадії розвитку, але там вже є на що подивитись. Поряд з предметами побуту, вже є і раритетні речі односельчанців які залюбки предоставили у музей, (збереглися у гарному вигляді). Важливе місце займає і свекрухина скриня. Вона наповнена до верху домотканими сукнями, які ткали і шили власноруч.

Історія та традиції болгарської діаспори продемонстровані в невеличкому музеї болгарської культури, а також в етнографічній кімнаті в місцевій школі села Євгенівка. Там можна побачити традиційний одяг, побутове приладдя, прилади обробки землі, такі як казани для печі, різноманітні старовинні лопати, вили, граблі, домоткані килими, «свекрухина скриня» (рис.1.18). Музей на стадії розвитку та небайдужі мешканці села залюбки приймають участь у поповненні музею новими зразками.

Однією з найцікавіших частин музею є колекція старовинних фотографій та документів, які розповідають про історію переселення болгар на територію України, їхнє життя та культурні досягнення. Відвідувачі мають можливість побачити унікальні експонати, такі як старовинні тканини, вишивки та традиційні прикраси, що передавалися з покоління в покоління.

Рисунок 1.18 Фото «свекрухина скриня»

Джерело: фото зроблено автором

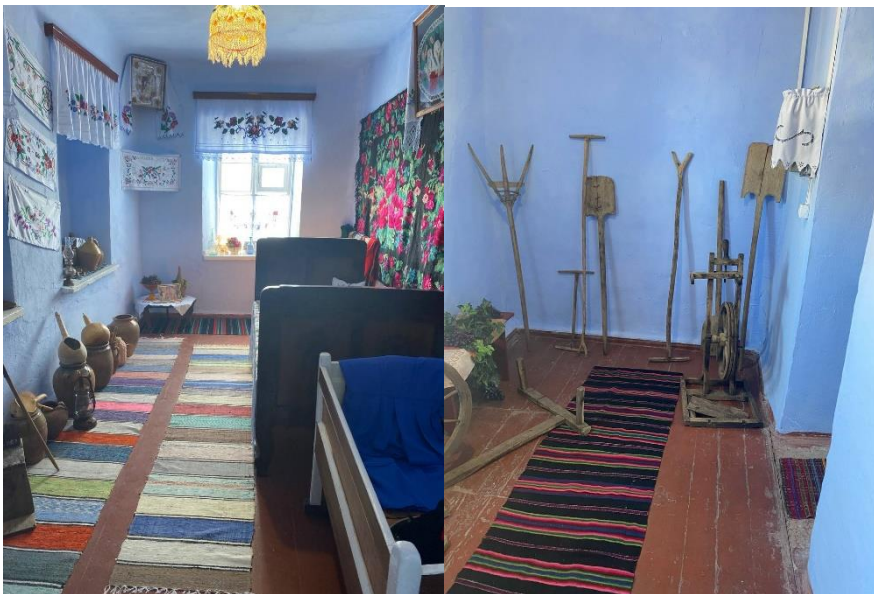

Рисунок 1.19 Атрибути болгарської культури

Джерело: фото зроблено автором

У 1955 році в Бородіно функціонувала дитяча та доросла бібліотека в одному будинку. У 60 роки дитячу та дорослу бібліотеки розділили та розподілили у двох будинках. У дитячій бібліотеці завідувачкою була Гульна М.В., Сольв'єва Ф.А. А з 1964 по 1998 – Степаненко М.І., яка сумлінно та з любов'ю ставилася до своєї роботи. Колектив дорослої бібліотеки у 60 роки очолювала Поліщук В.І., методистом була Текутьєва І.І., яка надавала

методичну допомогу всім бібліотекам району. Наразі дитяча та доросла бібліотеки знаходяться в одній будівлі.

Будівля стара, вимагала капітального ремонту. З цього питання до райдержадміністрації було надано депутатські запити про виділення з районного бюджету коштів на капітальний ремонт бібліотеки. Дуже багато довелося докласти зусиль районному керівництву на виділення грошей. Ремонт проходив поетапно: спочатку дах, потім опалення та внутрішні роботи. Потім було зроблено і зовнішній ремонт будівлі, зараз у центрі селища стоїть велика, відремонтована, гарна будівля бібліотеки.

Привабливою локацією для туристів може стати «гагаузький хутір», який розташований поблизу села Миколаївка. Родина, яка там проживає, займається власним виробництвом крафтових продуктів (домашній хліб, бринза, вино, пастурма, та інше). Господарі радо вітають гостей, пригощають смачними стравами власного приготування, на території є ставок з можливістю риболовлі, оренди катамарану, тобто цей хутір чудовий варіант для поціновувачів зеленого туризму та рекреаційних зон.

Рисунок 1.20 Фото гагаузької печі

Джерело: фото зроблено автором

Місцева кухня Бородінської ТГ – це справжнє втілення різноманітності смаків. Вона поєднує в собі впливи різних культур і традицій, що робить її унікальною і неповторною. Місцеві страви вражають своїми смаковими нюансами, які відображають культурну спадщину регіону.

Культурна спадщина громади має багату історію, в якій змішувались різні культури і традиції. До них відносяться українські, болгарські, єврейські, молдавські, гагаузькі національності, це й збагатило культурний аспект Бородінської громади.

Висновок до 1 розділу

Бородінська територіальна громада являє собою унікальну дестинацію, яка поєднує в собі багатство природних ресурсів, глибоку історичну спадщину та яскраво виражену культурну ідентичність. Громада відрізняється від інших туристичних місць своєю автентичністю та здатністю зберігати та цінувати своє минуле, що у поєднанні із сучасними розробками та інноваціями в туристичній інфраструктурі створює неперевершену атмосферу гостинності та відкритості.

Привабливість Бородінської громади значною мірою зумовлена її різноманітністю ландшафтів, що охоплює береги річок, лісисті масиви, степові зони та природні парки. Така екологічна різноманітність не тільки сприяє розвитку зеленого туризму, але й відкриває широкі можливості для організації активного відпочинку та спортивних заходів на свіжому повітрі.

Історична спадщина громади, що включає археологічні пам'ятки, історичні будівлі та музеї, розкриває перед відвідувачами багатовікову історію цієї місцевості. Від стародавніх поселень до сучасних архітектурних шедеврів - кожен об'єкт має свою унікальну історію та значення, стаючи магнітом для

любителів історії та археології.

Культурні заходи, які регулярно проводяться в громаді, такі як фестивалі, музичні та театральні вистави, народні гуляння, виставки ремесел та кулінарні фестивалі, демонструють багатство та різноманітність місцевих традицій. Заходи не тільки залучають туристів, але й сприяють зміцненню громадської єдності, відроджуючи і підтримуючи народні традиції.

РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН АНАЛІЗ РОЗВИТКУ БОРОДІНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Аналіз туристичного потенціалу та ресурсів території

Туристичний бізнес є відомим та успішним вже на протязі багатьох років, він увійшов у нове століття і став глибоким соціальним та політичним явищем, що значно впливає на економіку країн і цілих регіонів. Туризм - це надзвичайно прибуткова галузь, ефективність капіталовкладень якої може прирівнюватися до нафтогазовидобувної, переробної промисловості та автомобілебудування. [21]

Масовий характер туризму передусім пов'язаний із науково-технічною революцією та суттєвим зростанням добробуту населення, які дозволяють людині кожного року здійснювати туристичні подорожі. Люди подорожують з різноманітнішими цілями: це і бажання насолодитися красою інших країн, відпочити, і прагнення заробити гроші, побачити родичів або знайомих. Опис потенціалу якого-небудь об'єкту це, як правило, і його оцінка у порівнянні з потенціалом іншого об'єкту. Таким чином, туристичний потенціал об'єкту або території - це сукупність належних до нього природних та створених людиною явищ, умов, можливостей та засобів, придатних до формування туристичного продукту та здійснення відповідних турів, екскурсій та програм. [21]

Туристичний потенціал є сукупністю туристичних ресурсів та туристичних можливостей певної території, які органи державного управління використовують і можуть в перспективі використати для консолідації суспільства на державному, регіональному та місцевому рівнях. За допомогою туристичного потенціалу можна сформувати сукупність конкурентних переваг тієї чи іншої території (країни, регіону чи окремого населеного

пункту), яка завдяки ефективним і чітким рішенням та механізмам державного управління має здатність обслуговувати цільові туристичні ринки, відповідаючи попиту на туристичні послуги та туристичній пропозиції як основним важелям світового та національного туристичних ринків. [22]

Туристичний потенціал включає в себе багато компонентів, які доцільно буде поділити на такі основні групи:

- природнокліматичні компоненти (клімат, ландшафт, екосистеми);
- культурно-історичні ресурси (культурноісторична спадщина, витвори мистецтва, археологічні цінності, традиції, етнос);
- інфраструктура;
- матеріально-технічна база.

Світовий досвід та практика економічної та соціальної політики розвинутих країн говорять про те, що географічне положення, природнокліматичні ресурси та пам'ятки країни стають корисними лише завдяки туризму. Культурно-історична спадщина, що включає в себе пам'ятки історії та культури, історико-культурні території та об'єкти, які мають значення для зберігання та розвитку культурної самобутності народу, його внеску в світову цивілізацію, є важливою складовою туристичного потенціалу території. Так само до цього ресурсу належать і культура, традиції та звичаї місцевого населення. І тому є дуже важливим не лише використання, але і захист цього ресурсу. Зберігання національних скарбів - це головний пріоритет туристських адміністрацій, бо це є прямим шляхом до зростання доходів від туризму. [23]

Розробка міжнародних туристичних маршрутів до Бородінської громади відображає важливість розвитку туризму як ключового напрямку соціально-економічного зростання регіону. Захід спрямований на просування та використання туристичного потенціалу території з метою привернення уваги та притягнення міжнародних відвідувачів.

Бородінська громада, розташована в Болградському районі Одеської

області України, в останні роки активно розвиває свій туристичний потенціал завдяки реалізації масштабних проєктів, що отримують фінансування з Європейського Союзу. Одним із таких проєктів є Європейський грандовий проєкт "Румунія-Молдова-Україна", в рамках якого Бородінська громада отримала значні кошти для розвитку туризму.

Фінансування цього проєкту спрямоване на реставрацію та благоустрій пам'яток історії, а також на розвиток туристичної інфраструктури. Одним із ключових об'єктів є село Лісне, що є частиною Бородінської громади. В цьому селі планується реалізація ряду заходів з метою створення центру туризму, який приверне увагу як внутрішніх, так і міжнародних туристів.

Основною метою розробки міжнародних туристичних маршрутів є просування та виведення на міжнародний рівень унікальних природних та культурних ресурсів регіону. Важливим етапом цього процесу є створення зручних та привабливих умов для туристів, зокрема, розвиток готельної бази, ресторанів, екскурсійних послуг та іншої інфраструктури.

Наприклад, планується реконструкція будівлі під готельний комплекс біля великого озера поблизу села Лісне, створити комфортні умови для відпочинку та розваг туристів, які відвідують регіон. Такі заходи сприятимуть збільшенню туристичного потоку та підвищенню соціально-економічного розвитку Бородінської громади.

За словами Івана Георгійовича, селищна рада вже зробила два перших кроки із семи потрібних на шляху до створення національного природного парку. По-перше, були розроблені наукові обґрунтування. По-друге, громада звернулася з клопотанням до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та отримала протягом дня (вперше в історії міністерства, наголошує голова ТГ) дозвіл на свою ініціативу. [24]

Наступний етап пов'язаний з Одеською обласною військовою адміністрацією, яка має зібрати погодження від усіх землекористувачів та передати матеріали до Міндовкілля задля підготовки відповідного указу

президента.

Очільник Бородінської ТГ також акцентував увагу на тому, що вперше в історії України ініціатором створення національного природного парку стала саме громада. Тому круглий стіл, який проходив в центрі етнографічного, сільського зеленого туризму і сімейного відпочинку “Фрумушика-Нова”, отримав відповідну назву – “Формування територій природно-заповідного фонду починається з територіальних громад”.

Бородінська громада Болградського району має намір на своїй території створити національний природний парк “Буджацькі степи” на площі майже 9,73 тисячі гектарів, а в майбутньому довести до 16-17 тисяч гектарів без залучення земель оборони. До об’єкту природно-заповідного фонду планують долучити 5,2 тис. га ландшафтного заказника “Тарутинський степ”, 227 га ботанічного заказника “Староманзирський”, 45 га ландшафтного заказника, “Діброва Могилевська”, 101 га ландшафтного заказника “Діброва Манзирська”, близько 1 тис. 232 га за межами селища Бородіно, 1 тис. 335,92 га за межами села Весела Долина, 336 га водно-болотних угідь за селом Ламбрівка, близько 373 га за межами села Миколаївка, майже 72 га за селом Лісне та 798,6 га пасовищ. [24]

Однак, успішна реалізація міжнародних туристичних маршрутів потребує не лише фінансових інвестицій, але й комплексного підходу до планування та реалізації проектів. Важливо враховувати інтереси місцевого населення, зберігання природного та культурного спадку регіону, а також забезпечити стаке управління та маркетингову підтримку туристичного продукту.

Розробка міжнародних туристичних маршрутів до Бородінської громади є складним, але перспективним процесом, який сприятиме розвитку туризму та підвищенню привабливості регіону для відвідувачів з усього світу.

На сучасному етапі розвитку Бородінська громада проявляє значний прогрес у багатьох аспектах свого функціонування. Зокрема, велику увагу

приділяється розвитку туристичної індустрії, що вважається одним із стратегічних напрямків її економіки. Завдяки багатому культурно-історичному спадку, природним ресурсам та активній участі місцевої влади у створенні сприятливого середовища для розвитку туризму, громада щороку приваблює значну кількість відвідувачів, які приїжджають насолодитися її гостинністю, природними краєвидами та культурними заходами.

Одним із важливих кроків на шляху до розвитку туристичної привабливості Бородінської громади стало створення та модернізація інфраструктури. Впровадження сучасних готельних комплексів, ресторанів, а також рекреаційних зон сприяє збільшенню комфорту туристів. Розширення та оновлення дорожньої мережі дозволить зручніше та швидше долати відстані між туристичними об'єктами громади.

Бородінська громада активно використовує свої історичні та культурні ресурси для організації різноманітних заходів, як-от фестивалі, виставки, майстер-класи, що не лише сприяють збереженню національної ідентичності, але й відкривають її для іноземних гостей.

Бородінська ТГ володіє багатую історією, котра тісно переплетена із значними історичними подіями та особистостями, що залишили свій слід в історії регіону. Історичні пам'ятки, такі як старовинні церкви, маєтки та замки, можуть стати основою для розвитку культурного туризму. Відродження та реставрація цих об'єктів могли б сприяти не лише збереженню історичної спадщини, але й залученню туристів, зацікавлених у пізнанні історії та архітектури.

Варто відзначити, що природний ландшафт громади приваблює своєю різноманітністю та красою. Лісисті масиви чергуються з річками та озерами, створюючи неперевершені краєвиди, які можуть стати чудовим місцем для розвитку екотуризму. Такі природні ресурси не тільки приваблюють любителів активного відпочинку та природи, але й становлять значний інтерес для організацій, які займаються охороною довкілля та сталим розвитком.

На території громади існує багато можливостей для розвитку гастрономічного туризму. Місцева кухня, яка поєднує в собі традиції різних кулінарних шкіл, може стати відмінним способом залучення гурманів зі всього світу. Організація гастрономічних фестивалів, майстер-класів та дегустацій місцевих продуктів і страв могла б значно збагатити туристичну пропозицію громади.

2.2. Сучасний стан туристичної інфраструктури територіальної громади

Інфраструктура туризму - це комплекс споруд та мереж, що забезпечують нормальний доступ туристів до туристських ресурсів та їх належне використання в цілях туризму. І навіть найпривабливіші місця та об'єкти країни можуть бути недосяжними для широкого кола споживачів без наявності комунікацій, засобів зв'язку та транспортної досяжності до них. Власне, саме транспортна досяжність є найважливішим критерієм оцінки туристського потенціалу території. [25]

Матеріально-технічна база складається з таких елементів:

- житловий сектор (готелі, мотелі, табори для автотуристів);
- сектор громадського харчування (кафе, ресторани, закусочні);
- транспортний сектор організації подорожей (агентства, організатори екскурсій);
- сектор розваг;
- інформаційний сектор (інформаційна туристична мережа);
- додаткові послуги та сервісна система.

Дуже важливими факторами є людські та соціальні ресурси, тобто люди та організації, що сприяють швидкому розвитку туризму в регіоні і мають фінансовий капітал, належний рівень освіти та відповідні знання, а також

системи охорони здоров'я, оточуючого середовища, власності, інтересів місцевого населення.

Саме людина є основним ресурсом туризму, адже людина є частиною послуги, і всі виробничі процеси залежать від людини, яка їх надає. Тому підготовка професійних кадрів для туризму є основною задачею установ, які займаються організацією туризму на конкретній території. Всі перелічені є тісно пов'язані між собою, і відсутність хоча б одного з них робить неможливий розвиток туризму в цілому. [25]

Бородінська територіальна громада, розташована в мальовничому куточку України, приваблює увагу своїм багатим історичним спадком та природними ресурсами, які відіграють ключову роль у розвитку місцевого туризму. З роками громада змогла значно підвищити якість своєї туристичної інфраструктури, що дозволило не лише покращити умови для місцевих мешканців, але й зробити регіон більш привабливим для відвідувачів з інших частин країни та зарубіжжя.

Основою сучасної туристичної інфраструктури є розвинена мережа транспортних зв'язків, що включає добре утримувані автомобільні дороги, які забезпечують легкий доступ до основних туристичних об'єктів та на жаль у цьому аспекті Бородінській громаді необхідно ще розвиватися.

Велика увага приділяється також збереженню історичних пам'яток та культурних цінностей, що є важливим аспектом культурного туризму. Реставрація архітектурних пам'яток ведеться за участю кваліфікованих реставраторів

Туристична інфраструктура громади включає також широкий вибір місць розміщення від готелів до затишних сільських будинків для гостей, які пропонують унікальний досвід занурення в місцеве життя та культуру. Готельні комплекси та приватні садиби забезпечують комфортний рівень сервісу, включаючи бездротовий Інтернет, сучасні засоби комунікації та інші зручності, що важливі для сучасного мандрівника.

Щодо гастрономічного аспекту, то Бородінська громада може похвалитися мережею ресторанів та кафе, які пропонують страви місцевої кухні, приготовані з органічно вирощених продуктів, що сприяє розвитку агротуризму, який дозволяє гостям більше дізнатися про спосіб життя в регіоні та його сільськогосподарські практики.

Активний відпочинок, спортивний туризм та інші види активностей на свіжому повітрі мають своє місце в Бородінській громаді, включаючи катання на катамарані та риболовлю на численних річках та озерах, які простягаються по всій території громади.

Новітні технології також знайшли своє застосування в туристичному секторі Бородінської громади. Використання інформаційних стендів, що надають інформацію про місцеві атракції, історичні факти, карти прогулянкових маршрутів та актуальні заходи, значно спрощує планування візитів та допомагає туристам орієнтуватися на місцевості.

Основна діюча туристична локація в Бородінській громаді – це село Фрумушика - Нова, яка є фактично унікальним на півдні України туристичним об'єктом і музейним історико-етнографічним комплексом під відкритим небом. Це унікальне місце знаходиться по суті в екологічному заповіднику - Буджацькому степу (на території колишнього військового полігону) з притаманною для нього флорою і фауною. [26]

Сьогодні Фрумушика - Нова відома, в основному, як туристичний об'єкт, чи об'єкт зеленого туризму, як рекреаційна база для сімейного відпочинку, але вона може і має стати своєрідною історико-етнографічною діючою навчальною лабораторією, адже тут зосереджені унікальні етнокультурні пам'ятки принаймні восьми груп населення (болгари, гагаузи, євреї, молдовани, німці, слов'яни, старовіри, українці). [26]

У квітні 2024 року Бородінська селищна рада Болградського району офіційно створила Міжнародний туристичний гастрономічний маршрут «Дорога вина та смаку Буджаку».

Варто зазначити, що на півдні Одещини вже існує перший український еногастрономічний маршрут «Дорога вина та смаку української Бессарабії». Він був створений за сприяння проєкту Євросоюзу «Підтримка розвитку системи географічних вказівок в Україні». Основною метою цього проєкту є збереження історико-культурного, етнографічного, еногастрономічного середовища «Української Бессарабії», підтримки та популяризації місцевих виробників, підвищення туристичної та інвестиційної привабливості регіону.

Учасниками проєкту є виробники місцевих вин та традиційних продуктів харчування, центри громадського харчування, дегустаційні зали, енотека, готелі, навчальні заклади, туроператори Одеської області. Протяжність всього маршруту перевищує 900 кілометрів. Сам маршрут проходить південно-західною стороною Одещини, охоплюючи чотири напрямки – «Одеса-Шабо-Білгород-Дністровський», «Одеса-Фрумушика-Нова-Лісне», «Ізмаїл-Криничне-Болград», «Татарбунари-Струмок–Приморське-Вилкове».[27]

Маршрут «Дорога вина та смаку Буджаку», який створила Бородінська громада, відрізнятиметься від свого попередника. За словами голови ТГ Івана Кюссе, він проходитиме по громадах Одещини, які знаходяться на кордоні з Молдовою. Також вже затверджений перелік об'єктів, які знаходяться в прикордонних громадах. Зокрема, йдеться про Петропавлівську громаду Білгород-Дністровського району, Бородінську та Тарутинську громаду Болградського району. Є також намір долучити Кубейську та Городненську громади Болградського району.

В Бородінській громаді мають намір включити до цього маршруту село Лісне, хоча цей населений пункт входить і до українського еногастрономічного маршруту «Дорога вина та смаку української Бессарабії».

Окрім того, планується створити декілька центрів національних культур: в селі Євгенівка – центр болгарської культури, в селі Надрічне- центр молдавської культури, в селі Ламбрівка – центр єврейської культури, в селищі

Бородіно та селі Весела Долина – центри німецької культури тощо.

Цей маршрут створюється заради розвитку різних напрямків туризму, серед яких гастротуризм, етнотуризм та винний туризм. Щодо винного туризму, то в кожній національній садибі будуть представлені етнічні кухні та місцеве вино.

Як тільки буде створений Національний природний парк «Буджацькі степи», буде перехід на наступний рівень – створення біосферного заповідника, аби взяти його під охорону ЮНЕСКО. Це надасть змогу показати зв'язок людини з природою, який зробить Міжнародний туристичний гастрономічний маршрут «Дорога вина та смаку Буджаку» унікальним. В цей біосферний заповідник включать культури народів, що мешкають в Бородінській громаді.
[27]

Найбільшою проблемою території, на думку самого голови, є дороги. Дорожнього полотна місцями взагалі немає, а місцями - краще б не було. На жаль, через воєнний стан громада не може завершити будівництво доріг та їх капітальний ремонт. Це зона діяльності обласної державної адміністрації. Практично неможливо рухатися транспортом від Бородіно до Надрічного.

Саме через відсутність доріг впливають і наступні проблеми. Адже безпека та соціальна сфера страждають найбільше. Швидка та пожежні бригади не можуть вчасно доїхати до потрібної адреси, а громадянам складно добиратися для розв'язання власних питань. Тому в громаді створено п'ять соціально-економічних округів. Кожен з яких має комунальне підприємство, в автопарку якого є машина з цистерною води та помпою для екстреного тушіння пожеж, фельдшерсько-акушерський пункт, центр надання адміністративних послуг, опорна школа.

З приводу співпраці з іноземними інвесторами очільник громади запевнив, що ведеться кропітка робота, метою якої є залучення інвесторів. І вже є успіхи. Громада має попередні домовленості з декількома інвесторами в напрямку обробки винограду та пшениці, шукають також інвесторів для

роботи по обробці тваринного господарства.

Для громади немає значення, це зовнішній чи внутрішній інвестор. Головне, щоб в громаді прослідковувався розвиток підприємництва. [28]

2.3. Особливості організації туристичних заходів у територіальній громаді

Бородінська територіальна громада в Україні зазнала значних змін і трансформацій у сфері туризму, активно розвиваючи і вдосконалюючи організацію туристичних заходів. Процес вимагає глибокого розуміння особливостей місцевої культури, історії, природних ресурсів і потреб громади. Усе це, в свою чергу, сприяє створенню унікального туристичного продукту, що відображає ідентичність регіону і приваблює відвідувачів з різних куточків світу.

Однією з ключових особливостей туристичних заходів у Бородінській громаді є їхня тісна інтеграція з місцевими традиціями та культурою. Громада активно використовує свої історичні, культурні та природні ресурси для організації фестивалів, виставок, майстер-класів та екскурсій. Дозволяє не тільки зберегти унікальні традиції і звичаї, але й демонструє гостям різноманітність та багатство місцевої спадщини.

Інтеграція туристичних заходів із сезонними змінами є ще однією важливою особливістю. Так, наприклад, весною організовуються екскурсії до місцевих природних парків і заповідників, де відвідувачі можуть насолоджуватися квітучими деревами та дикою флорою. Влітку акцент робиться на фестивалях народної музики та танців, кулінарних фестивалях, де можна скуштувати традиційні страви. Осінь ідеально підходить для винних турів та фестивалів урожаю, а зима — для різдвяних ярмарків та святкувань

Нового року з традиційними гуляннями.

Бородінська громада приділяє значну увагу і технологічному аспекту туристичних заходів. Впровадження цифрових технологій дозволить значно підвищити якість обслуговування, забезпечувати зручність бронювання квитків на заходи, інформувати про актуальні події через соціальні медіа та мобільні додатки. Цифровізація процесів також сприятиме збору та аналізу даних про відвідувачів, що дозволить оптимізувати та персоналізувати маркетингові кампанії, забезпечуючи більшу відвідуваність і залученість громадськості.

Важливим аспектом є також сталість та екологічність організованих заходів. Громада приділяє велику увагу мінімізації впливу туристичних активностей на навколишнє середовище, впроваджуючи заходи по збереженню природи, використанню екологічних матеріалів у своїх заходах і просуваючи ідеї екотуризму серед відвідувачів.

Організація туристичних заходів у Бородінській громаді відображає загальні тенденції в туризмі, де велика увага приділяється залученню туристів через унікальний культурний досвід. Підходи не тільки збагачують досвід відвідувачів, але й сприяють довгостроковому розвитку громади як важливого туристичного напрямку.

Використання бюджету розвитку кожного населеного пункту проводиться згідно програми соціального-культурного розвитку громади з врахуванням пропозицій кожного населеного пункту.

З метою оптимального вирішення питань, що належать до відання місцевого самоврядування, та закладення чітких бюджетних орієнтирів, органи місцевого самоврядування запроваджують систему середньострокового фінансового планування, що передбачає фінансовий розвиток Громади протягом п'яти років. Фінансовий план містить прогнозовані бюджетні видатки та надходження, а також запропоновані заходи щодо забезпечення бюджетної збалансованості у наступних роках. Основою

для планування фінансових ресурсів має бути інвестиційна програма, що складається виконавчими органами місцевої ради. Фінансовий план та інвестиційна програма щороку коригуються відповідно до потреб розвитку громади, з врахування соціально-економічних показників територіальної громади. [29]

Таблиця 2.1

Соціально-економічні показники Бородінської територіальної громади
на IV квартал 2021 року

Назва показника	Значення показника	Середній показник по області	Середній показник по Україні
Доходи загального фонду на 1-го мешканця (грн)	3802,8	3782,28	1145,13
Видатки загального фонду на 1-го мешканця (грн)	8057,8	5331,35	1750,82
Капітальні видатки на 1-го мешканця (грн)	1238,9	937,27	74,89
Рівень дотаційності бюджетів (%)	23,5	15,65	15,57
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду (%)	28	26,07	28,37
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду (%)	83	80,79	82,54
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня (грн)	53478,6	23737,09	9364,05
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду (%)	60,8	51,66	36,55

Джерело [30]

Доходи загального фонду Бородінської територіальної громади на 1-го мешканця складає 3802,8 грн., тоді як середній показник по області 3782,28 грн., а середній показник по Україні 1145,13 грн., з цього робимо висновок, що показники по громаді майже в тричі вище ніж середній показник по Україні.

Видатки загального фонду на 1-го мешканця громади складає 8057,8

грн., середній показник по області 5331,35 грн., а середній показник по Україні 1750,82 грн тобто дуже завищений показник видатків загального фонду на 1-го мешканця громади.

Капітальні видатки на 1-го мешканця громади складають 1238,9 грн, середній показник по області 937,27 грн, а середній показник по Україні складає 74,89 грн., ми бачимо те що, показник по громаді наближений до показника по області, але майже в 16 разів більше ніж показник по Україні.

Рівень дотаційності бюджетів по громаді складає 23,5 %, середній показник по області 15,65 %, а середній показник по Україні 15,57 % бачимо що, середні показники по області та по Україні приблизно однакові, а показник громади перевищує їх приблизно на 7 %.

Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду по громаді складає 28%, середній показник по області 26,07 %, а середній показник по Україні 28,37 %, відповідно цей показник по громаді максимально наближений до середнього показника по Україні.

Показник питомої ваги заробітної плати у видатках загального фонду по громаді складає 83%, по області - 80,79%, по Україні - 82,54 % , всі три показника майже дорівнюють один одному.

Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня по громаді складають 53478,6 грн, середній показник по області дорівнює 23737,09 грн, а середній показник по Україні 9364,05 грн, показник по громаді вдвічі більше ніж по області та в 5,7 разів вище ніж по Україні.

Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду громади складає 60,8%, по області - 51,66 %, по Україні - 36,55 %, отже цей показник громади наближений до показника по області, але вищий ніж показник по Україні.

Висновок до 2 розділу

Аналіз сучасного стану розвитку Бородінської територіальної громади демонструє значні успіхи та певні виклики, з якими стикається громада на шляху до свого сталого розвитку. Основними досягненнями є вдосконалення інфраструктури, активізація економічної діяльності та зміцнення культурної ідентичності.

Велику роль у прогресі громади відіграє модернізація та розвиток інфраструктури, яка сприяє покращенню якості життя мешканців та залученню інвестицій. Розвиток комунальних послуг та розбудова соціальної сфери відкривають нові можливості для місцевого бізнесу та туризму, що, у свою чергу, стимулює економіку громади.

Активізація економічної діяльності, особливо у сферах агропромислового комплексу, туризму та малого та середнього бізнесу, є свідченням того, що громада знаходить стійкі шляхи свого розвитку. Залучення інвестицій та підтримка підприємництва сприяють створенню нових робочих місць та зростанню доходів населення.

Культурний розвиток також має вирішальне значення для Бородінської громади. Відновлення історичних пам'яток, організація культурних заходів та фестивалів зберігають та популяризують унікальну культурну спадщину регіону, підвищуючи інтерес туристів та місцевих жителів до історії та традицій своєї громади.

Втім, поряд з досягненнями існують і виклики, такі як необхідність подальшого залучення інвестицій, підвищення ефективності місцевого управління та забезпечення сталого використання природних ресурсів. Адаптація до змін клімату, забезпечення екологічної безпеки та розвиток інклюзивних соціальних програм також залишаються важливими завданнями для громади.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ДО БОРОДІНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. Маршрути, технологічна карта та програма винного туру «Подорож у світ Бессарабських вин»

Розробка міжнародних туристичних маршрутів є одним із ключових напрямків для залучення туристів та популяризації регіону на світовому ринку. Враховуючи значний потенціал Бородінської територіальної громади, особливу увагу слід приділити розробці унікальних туристичних продуктів, які б змогли відобразити культурну та природню унікальність цього регіону. Однією з таких перспективних ідей є винний тур «Подорож у світ Бессарабських вин», який обіцяє не тільки нові смакові відчуття, але й глибоке занурення в історію виноробства регіону.

Тур «Подорож у світ Бессарабських вин» пропонує унікальну можливість познайомитись із виноробною культурою двох країн, які, хоча й розташовані поряд, мають свої особливості виробництва вин. Планується, що тур почнеться у Бородінській громаді, де гості зможуть відвідати місцеві виноградники, познайомитися з традиційними методами виробництва вина, а також спробувати найкращі сорти вин, які виробляються в регіоні.

Особлива увага у рамках туру буде приділена візиту до історичних підвалів, де зберігаються вина від різних виноробних сезонів. Гості туру матимуть можливість дізнатися про унікальні особливості кожного виду вина, процеси його старіння, а також тонкощі зберігання. Екскурсія включатиме майстер-класи з дегустаціями, де досвідчені сомельє навчать відвідувачів правильно визначати відтінки смаку та аромату вин.

З Бородінської громади маршрут пролягатиме через красиві природні ландшафти до Молдови, де в рамках туру винний досвід буде продовжено у Пуркарі. Молдова славиться своїми виноробними традиціями, і в Пуркарі гостей чекають екскурсії на відомі виноробні підприємства регіону. Відвідувачі зможуть ознайомитися з сучасними технологіями виробництва вина, а також історією виноробства в Молдові.

Маршрут винного туру «Подорож у світ Бессарабських вин» планується як унікальне п'ятиденне подорожування, що об'єднує культурне занурення та гастрономічний досвід в Україні та Молдові. Цей тур дозволяє глибше пізнати винні традиції обох регіонів, їх історичні особливості та унікальні технології виробництва вина.

Назва туру: «Подорож у світ Бессарабських вин».

Тривалість туру: 4 ночі та 5 днів.

Місце збору: Залізничний вокзал, Привокзальна площа, 2, м.Одеса.

Опис туру

День 1: Прибуття та знайомство з Бородінською громадою.

Виїзд з Одеси до Бородінської громади о 8:00 ранку, збір туристів на Привокзальній площі. Обов'язкова наявність закордонного паспорту, оскільки планується перетин кордону. Подорож буде здійснюватись на комфортабельному автобусі.

Об 11:00 туристи прибувають до центру етнографічного і зеленого туризму «Фрумушика - Нова», де заселяються у готель (рис.3.1), знайомляться з місцевим гідом та програмою на перший день.

Рис.3.1. Двомісний номер в «Фрумушика - Нова»
Джерело: [31]

Будівництво ферми «Фрумушика – Нова» почалося влітку 2006 року на території молдавських сіл Фрумушика - Нова і Рошия, які були відселені навесні 1946 року через створення військового полігону.

О 12:00 екскурсія по території центру (рис.3.2) та відвідування музею. Під час екскурсії туристи матимуть змогу ознайомитись з культурою народів, що проживали колись на території Фрумушики - Нова.

Рисунок 3.2 Територія центру
Джерело: [32]

О 13:00 заплановано обід у кафе-барі «Корчма». На обід пропонують страви, приготовлені за традиційними рецептами Бессарабії;

О 14:00 відвідування сімейного виноградника «Фрумушика-Нова» (рис.3.3). Туристи зможуть відвідати винний магазин білих, червоних та ігристих вин. Гості також дізнаються історію будівництва винного льоху та короткий опис кожного з представлених вин.

Рисунок 3.3 Сімейний виноградник «Фрумушика-Нова».

Джерело: [33]

Вина виготовляються за традиційними сімейними рецептами, з натуральних інгредієнтів, без консервантів і завжди з найкращих місцевих сортів винограду, зібраних вручну. Гості також мають можливість спуститися до підвалу (рис.3.4), де вино бродить і зберігається. Смак бессарабських вин справить яскраве враження навіть на тих, хто не є поціновувачем і мало що знає про вино.

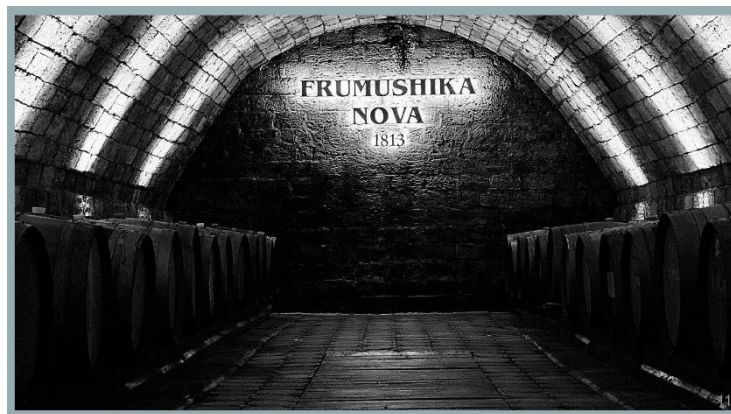

Рисунок 3.4 Підвал, де зберігаються вина

Джерело: [34]

Гостям пропонують дегустувати сухі червоні вина сортів: Каберне Совіньйон, Мерло, Сапераві, що мають аромат дубової кори, чорниці, смородини, вишні, чорного перцю та ванілі, а також сухі білі вина з сортів: Цитрон, Рислінг, Сухолиманський, Мускат Оттонель, Шардоне, Ркацителі, Аліготе, в яких невід'ємним елементом екзотичних солодошів є аромати яблук, абрикосів, іноді персиків, букет з квітковими нотами, мускатним горіхом, медом і лимоном. [35]

Рисунок 3.5 Колекція вин «Фрумушика-Нова»

Джерело: [35]

Наступною локацією о 16:00 буде виноробня у Ламбровці. Коли буде створена виноробня, гості матимуть змогу прогулятися по виноградниках та дізнатися більше про історію місцевості, познайомитися з виробництвом та спуститися до підвалів, щоб продегустувати вина. Далі туристам буде запропонована вечеря у облаштованих альтанках біля виноградників, а також там вони зможуть зробити чудові фото на фоні виноградників з відповідною фотозоною.

Під час повернення до «Фрумушики - Нова» з заїздом у село Вознесенівка туристи зможуть познайомитись з крафтовими винами мешканців та придбати їх у якості сувеніру.

О 20:00 приїзд у готель та відпочинок.

Другий день розпочинається о 09:00 сніданком. Після сніданку виїзд до с. Лісне у маєток графині Роксадри Стурдзи під назвою «Манзир».

О 10:30 прибуття у с. Лісне. Розміщення у готелі (рис.3.6).

Рисунок 3.6 Зовнішній вигляд майбутнього готелю.

Джерело: фото зроблене автором

Об 11:00 Запланована екскурсія на виноробню та виноградники графині Стурдз: екскурс історією становлення виноробні; секрети вирощування та особливості системи обробки виноградників.

Рисунок 3.7 Фото виноробні графині Стурдз

Джерело: Фото зроблено автором

Родина Стурдза має пряме відношення до історії села, яке до 1945 року мало назву Манзир. Манзир було володінням, що належало старовинному молдавсько-румунському боярському роду Стурдза, зокрема чиновникові Міністерства закордонних справ Олександрю Скарлатовичу Стурдза та його сестрі графині Роксандрі Скарлатівні Едлінг. [36]

При роздачі земель у Бессарабії їй було надано 10 тисяч десятин землі, і вона з чоловіком, вирішили оселитися в цьому маєтку, названому ними «Манзир».

1822 року вони переїхали на південь. Маєток опинився в дикій, хоч і родючій місцевості. Але освіченість і працьовитість Роксандри незабаром дали свої плоди: у їхньої самотньої садиби вирости багатолюдні колонії. Незабаром у голому степу вирости добротні будинки, кам'яна церква, училище, шпиталь. Господарство велося за найпередовішими технологіями, небаченими в цих краях. Було пробурено свердловини, розведено стада тонкорунних овець, посаджено виноградники. Роксандра штучно оросила насамперед безводні місцевості, створила культуру винограду та тонкорунних овець, словом, з Манзиря влаштувала повну землеробську колонію, зразкову у всіх відносинах, з церквою, садом, училищем та госпіталем. На землях Роксандри не було кріпаків: вона користувалася виключно вільною найманою працею.

О 13:00 Обід з дегустацією вин. Дегустація вин, що створені за унікальними рецептами, які передаються з покоління в покоління та обід біля озера за традиціями часів графині Роксанди Стурдзи.

О 15:00 Відвідування підвалу (рис.3.8) з колекційними винами (рис.3.9).

Рисунок 3.8 Фото підвалу на сьогоднішній день
Джерело: фото зроблено автором

Рисунок 3.9 Приклад колекційних вин «Старий Мандзир»
Джерело: [37]

О 16:00 Майстер - клас сомельє. Сомельє – це філософія, почуття, емоції, думки. Вміння цінувати та створювати яскраві моменти нашого життя. Туристи зможуть побувати в неперевершеній атмосфері професіонала.

17:00 Вільний час та вечір. Відпочинок в готелі або прогулянка місцевими краєвидами.

День 3: Переїзд до Молдови

08:30 сніданок

09:00 Виїзд з Бородінської громади. Ранковий переїзд з с. Лісне до Пуркарі, перетин кордону.

12:00 Прибуття у шато Пуркарі. Розміщення туристів в готелі (рис.3.10), легкий обід. Шато Пуркарі розташований серед чарівного сільського пейзажу та схований серед зелених пагорків, де з'єднуються ріка Ністру і Чорне Море.

Рисунок 3.10 Номер з ліжком розміру "king-size"

Джерело: [38]

Виноробня Purcari (рис.3.11) це найстаріший винний завод у Молдові, який за два століття став титулованим винним заводом у Центральній та Західній Європі.

Рисунок 3.11 Виноробня Purcari

Джерело: [39]

Історія цього місця починається у 18 столітті, коли французькі колоністи окупували землі біля монастиря Зограф і взяли його на себе: підтримували виноградники в порядку і платили десяту частину доходу від врожаю. Французи, які володіли тонкою інтуїцією високого рівня, з самого початку знали, що теруар тут особливий. Власники почали виробляти червоні вина, які швидко прославились як відмінні вина з інтенсивним та складним смаком. [40]

1827 року жителі села Пуркар посадили перші лози майбутнього виноградника. Їх любов, душа та зусилля допомогли створити ексклюзивне вино - Негру де Пуркар. Виноробня Purcari створила інші вина, які заслужено потрапили до категорії вибіркових вин: Рара Нягре де Пуркар - вино рубінового кольору з оксамитовим смаком (рис. 3.12), Піно Гріджіо де Пуркар одне з найкращих білих вин (рис.3.13), Негру, Альб & Рошу де Пуркар (рис.3.14) - три культових класичних вина доповнюють колекцію Vintage. [40]

Рисунок 3.12 Рара Нягре де Пуркар

Джерело: [40]

Рисунок 3.13 Піно Гріджіо де Пуркар

Джерело: [40]

Рисунок 3.14 Негру, Альб & Рошу де Пуркар

Джерело: [40]

У 2003 році, після пересадки 250 гектарів виноградної лози та оснащення виноробні найкращим сучасним обладнанням, розпочався сучасний період в історії Château Purcari. Зараз вина експортуються у понад 30 країн світу. Побудований у французькому стилі, замок поєднує в собі замиський готель, два озера, місця з чудовими набережними, виноградники та ресторан, де вишукані вина поєднуються з незабутніми стравами європейської традиційної кухні. [40]

Заходи для відвідувачів включають дегустації вин, екскурсії по виноробні Purcari, прогулянки на велосипеді чи машині по винограднику,

катання на катамарані на двох озерах маєтку, теніс та багато іншого.

Вишукані страви а la carte, які подають з вишуканими винами Purcari, високо цінуються як гурманами, так і мандрівниками, у яких розвинене відчуття прекрасного. Прихильники класичної європейської кухні зможуть оцінити наші делікатеси - ароматну печеню з ребрами та Foie Gras, а ті хто цінує традиційну кухню, зможуть насолодитись шедеврами національної молдавської кухні (яка уявляє собою чудове поєднання декількох європейських гастрономічних традицій). [40]

13:00 Експерсія по Шато. Під час експерсії відвідаємо старовинні винні льохи (рис.3.15), в яких зберігається винна колекція «Пуркар», потім побачимо винний цех з переробки вина, лінію розливу та цех для зберігання вина. Після цього перейдемо в туристичний комплекс.

Рисунок 3.15 Винний льох Пуркарі.

Джерело: [41]

14:00 Дегустація 3 вин Преміум якості.

18:00 Вечеря в місцевому ресторані. Спробувати автентичні молдовські страви, які гармонійно поєднуються з винами.

Рисунок 3.16 Місцевий ресторан

Джерело: [41]

День 4: Поглиблене дослідження молдовського виноробства

8:00 Сніданок та виїзд на виноробню Мілештій Міч.

10:00 Відвідування винного сховища Мілештій Міч. Це найбільше підземне місто з винним сховищем. Тут зібрано найбільшу колекцію вин у світі. Підвали розташовані на глибині близько 85 м-коду під землею. Мілештські підвали мають понад 200 км підземних вулиць, понад 50 км винних галерей, понад 2 мільйони пляшок вина. Екскурсія включає огляд підземних галерей, Золоту Колекцію і дегустаційний комплекс. [42]

Рисунок 3.17 Винне сховище Мілештій Міч

Джерело: [42]

12:00 Дегустація вин та лекція про історію виноробства. Поглиблене вивчення історичного розвитку виноробної галузі регіону, впливу культурних та історичних факторів на виноробство. На закуску подають м'ясне асорті (брускетти з баклажанною ікрою, брускетти з традиційними молдавськими м'ясними закусками, овеча бринза, помідори), асорті з плацинд, сушені сливи з горіхами.

14:00 Повернення у готель на територію Пуркарі.

16:00 Вільний час для самостійного дослідження Пуркарі. Відвідувачі можуть самостійно прогулятися містом, відвідати місцеві кафе чи закупити сувеніри.

День 5: Завершення туру та від'їзд

8:30 Сніданок

09:00 Завершальна сесія питань та відповідей. Відвідувачі можуть поставити запитання гідам та експертам, обговорити свої враження від туру та отримати рекомендації щодо подальших винних маршрутів.

11:00 обід. Остання можливість насолодитися місцевою кухнею та винами.

13:00 Виїзд в Одесу.

18:00 Прибуття на Привокзальну площу.

Програма туру

День	Час	Програмні заходи туру
1	08:00-08:20	Збір на Привокзальній площі.
	08:20-11:00	Дорога з Одеси до Бородинської громади.
	11:00-11:30	Прибуття до центру етнографічного і зеленого туризму «Фрумушика - Нова», заселення у готель
	12:00-13:00	Екскурсія по території центру та відвідування музею.
	13:00-14:00	Обід у кафе-барі «Корчма»
	14:00-15:30	Відвідування сімейного виноградника «Фрумушика-Нова»
	15:30-16:00	Переїзд на виноробню у с.Ламбрівка
	16:00-17:00	Прогулянка по винограднику с.Ламбрівка
	17:00-18:00	Вечеря у облаштованих альтанках біля виноградників та фотосесія на фоні виноградників
	18:00-19:00	Знайомство з крафтовими винами с. Вознесенівка
	19:00-20:00	Прибуття у готель та відпочинок
2	09:00-09:30	Сніданок
	09:30-10:30	Виїзд до с. Лісне у маєток графині Роксадри Стурдзи під назвою «Манзир»
	10:30-11:00	Прибуття у с. Лісне. Розміщення у готелі
	11:00-13:00	Екскурсія на виноробню та виноградники графині Стурдз
	13:00-15:00	Обід з дегустацією вин.
	15:00-16:00	Відвідування підвалу з колекційними винами
	16:00-17:00	Майстер - клас сомельє
17:00-18:00	Вільний час та вечеря	
3	08:30-09:00	Сніданок
	09:00-12:00	Дорога з с.Лісне до Пуркарі, перетин кордону.
	12:00-13:00	Прибуття у шато Пуркарі. Розміщення туристів в готелі, легкий обід
	13:00-14:00	Екскурсія по Шато Пуркарі.
	14:00-17:00	Дегустація 3 вин Преміум якості
	17:00-18:00	Вільний час
	18:00-19:00	Вечеря в місцевому ресторані
4	08:00-09:00	Сніданок
	09:00-10:00	Виїзд до винного сховища Мілештій Міч
	10:00-12:00	Відвідування винного сховища Мілештій Міч
	12:00-14:00	Дегустація вин та лекція про історію виноробства
	14:00-15:30	Повернення у готель на територію Пуркарі
	16:00	Вільний час для самостійного дослідження Пуркарі
5	08:30-09:00	Сніданок
	09:00-11:00	Завершальна сесія питань та відповідей
	11:00-13:00	Обід
	13:00-18:00	Дорога з Пуркарі до Одеси, Привокзальної площі

Карта маршруту «Подорож у світ Бессарабських вин»

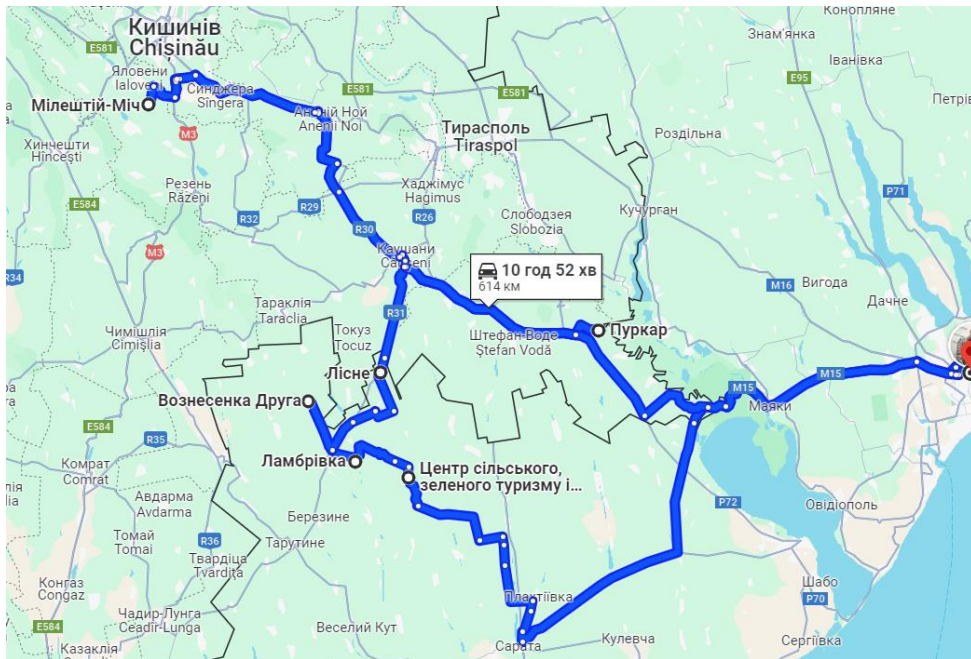

Рисунок 3.18 Повний маршрут туру: Одеса - Фрумушика-Нова - Ламбрівка-

Вознесенка – Лісне - Ригарі - Мілештій Міч - Одеса

Джерело: складено автором

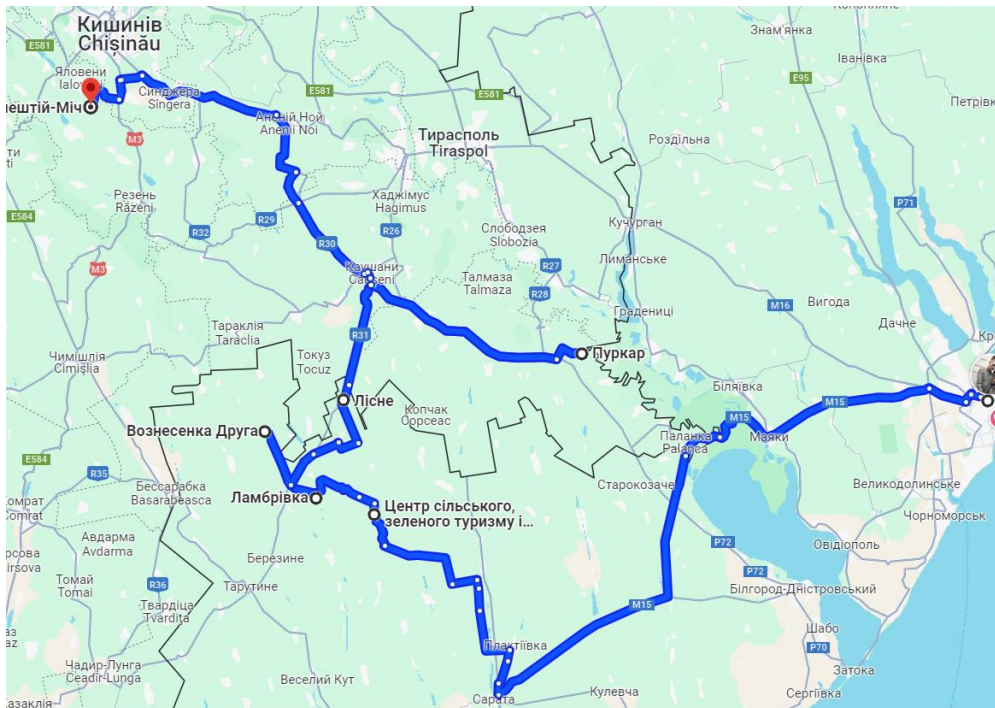

Рисунок 3.19 Маршрут: Одеса – Фрумушика-Нова – Ламбрівка – Вознесенка

– Лісне – Ригарі – Мілештій Міч

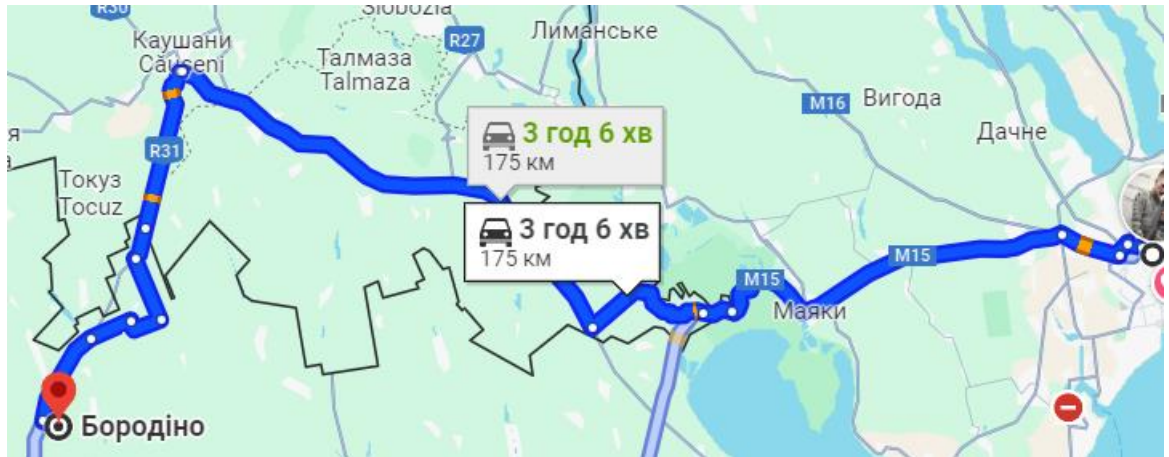

Рисунок 3.20 Маршрут: Одеса – Бородинська ОТГ

3.2. Маршрути, технологічна карта та програма екологічного туру «Екостежка Буджакського степу»

Зелений туризм в Україні – це найбільш перспективний та новий напрямок українського туризму. Українське село має надзвичайно багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, даровані природою мальовничі ландшафти, а також лікувально-рекреаційні ресурси. Наші села багаті індивідуальним житловим фондом та добрими і працьовитими людьми. [43]

Зелений туризм сьогодні є одним з найпопулярніших напрямків в розробці нових маршрутів. Люди, які живуть в містах, прагнуть перезавантажитись, відпочити недалеко від природи. Відносна близькість до Одеси, унікальне біологічне різноманіття робить майбутній національний парк цікавим об'єктом для мандрівки. І цілком можливо, що саме рослини і тварини з цієї території допоможуть відновити екосистеми українського півдня.

Екологічний тур «Екостежка Буджакського степу» є чудовою можливістю для туристів насолодитись природою і навколишнім середовищем Бородинської громади. Подорож має на меті дозволити глибше зрозуміти

унікальний спосіб життя, історію та традиції народів, що мешкають у Бородінській громаді та Румунії.

Назва туру: «Екостежка Буджакського степу».

Тривалість туру: 3 ночі та 4 дні.

Місце збору: Залізничний вокзал, Привокзальна площа, 2, м.Одеса.

Опис туру

Першого дня о 8:00 ранку збір на Привокзальній площі. Виїзд з Одеси до Бородінської громади. Обов'язковим пунктом є наявність закордонного паспорту.

Об 11:00 Прибуття до національно-природного парку «Буджакські степи». На території буде побудовано гостьовий будиночок, де туристи зможуть розмістити свої речі та випити кави і перекусити на свіжому повітрі. В Одеській області планується створення національно-природного парку «Буджакські степи». Природний об'єкт займе територію Болградського району загальною площею 9700 гектарів. У склад парку разом із цінним степовим і лісовим масивом пропонується включення чотирьох вже існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, таких як ботанічний заказник загальнодержавного значення «Старомандзирський» та три ландшафтні заказники місцевого значення такі як «Тарутинський степ», «Діброва Могилевська» та «Діброва Манзирська».

Земля, яка пропонується для створення парку, є унікальною для степової зони України. Багатство флори та фауни, різноманіттям рослинних угруповань і ландшафтів притаманним зоні українського Причорномор'я. Тут зберігається суцільний масив рівнинних цілісних степів, на які не впливала господарська діяльність людини. За даними науковців, це останній значний за площею залишок цілісних буджакських степів в нашій державі. Ці степи є домівкою для багатьох тварин, занесених до Червоної книги України. [44]

Рисунок 3.18 Територія національно-природного парку «Буджакські степи»

Джерело: [44]

12:00 вільний час, пішохідна або велосипедна прогулянка по території парку.

14:00 прибуття до селища Бородіно та обід з місцевих страв.

15:00 Екскурсія по екологічно чистій території, ліс «Бородинська дача». Включаючи річки, ставки, озера. Туристи мають змогу прийняти участь у фото охоті. За бажанням туристи можуть прийняти участь в екологічній акції, такій як прибирання сміття чи посадка дерев.

17:00 Заїзд на локацію «Гагаузький хутір» та розміщення у сучасних наметах. Буде встановлено душеві кабінки та біо туалети на вулиці. Дана територія буде не менш цікава для поціновувачів природи. У селі Миколаївка проживає родина гагаузів, яка радо вітає гостей.

18:00 Вечеря-дегустація. Туристи скуштують страви виготовлені власноруч господарями з еко-продуктів.

19:00 вільний час (пропонується відпочинок біля ставка, риболовство, катання на катамарані, барбекю зона)

Рисунок 3.19 «Гагаузький хутір»

Джерело: фото зроблено автором

Другий день розпочнеться зі сніданку на вогнищі з врахуванням побажань туристів.

О 09:00 прибуття до с. Лісне та заселення в готель.

О 10:00 Прибуття на локацію «Бузкова роща», де запланована пішохідна прогулянка по території бузкової рощі.

11:00 Експедиція на овечу ферму поблизу с. Лісне.

12:00 Майстер-клас з приготування бринзи. Туристи можуть побачити та за бажанням прийняти участь у процесі приготуванні овечої бринзи починаючи з самого початку, з доїння овець.

13:00 Обід з традиційними стравами.

14:00 Переїзд на наступну локацію, ботанічний заказник «Старомандзирський». А також запланована пізнавальна екскурсія по території з можливістю катання на човнах по озеру.

16:00 Кіно під відкритим небом.

18:00 вечеря, вільний час та відпочинок.

День 3: Виїзд з с. Лісне до Румунії о 06:00. Перетин кордону (може зайняти більше 2 годин);

12:00 приїзд в Тиргу-Нямц. Експерсія до фортеці Нямц. Також огляд фортеці може бути замінений на катання на фунікулері в Пятра-Нямці. Суора цитадель зберігає історії про мужність та лицарство. Почали її закладати тевтонські рицарі, а добудовував Штефан Великий. Незвична архітектура, неймовірно високі та товсті стіни, та найбільше вражає міст на 11 стовпах, що йде напівколом. Нещодавно фортецю відреставрували, тож є чим помилуватись. Експерсія фортецею. По обідати не встигаємо, тому кожному видадуть ланч-бокс і можна буде поїсти по дорозі. [45]

16:00 виїзд в Біказ;

17:00 подорож через найглибший каньйон Румунії - каньйон Біказ (рис.3.20), найвужче місце в каньйоні називають Брамою Пекла, здається, що автобус ось застрягне. Вісім кілометрів каньйону із прямовисними кам'яними стінами, неймовірної висоти, гірські серпантини та Червоне озеро (найбільше гірське озеро Румунії) на висоті 980 м; Сьогодні вздовж її берегів височіють скелі, що утворюють трьохсотметровий каньйон. На березі каньйону, в тіні високих скель, серпантинном в'ється одна з найбільш захоплюючих доріг країни, що з'єднує провінції Трансільванії та Молдови.

Фотосесія на фоні скель та серпантинів.

Рисунок 3.20 Каньйон Біказ

Джерело: [46]

17:30 Експерсія до мальовничого гірського озера - Червоного озера. Трохи менше ніж двісті років тому в нижній частині каньйону утворилося озеро. Сталося це після найсильнішої бурі. Розгул стихії призвів до того, що об'ємний шмат гори Вбивці відколовся і перегородив річку, створивши природну греблю. Наповнившись водою, в долині на висоті 980 метрів над рівнем моря утворилося озеро. А свою назву Червоне – воно отримало через колір води. Пурпурові схили гори Сухардул Мік, що відбиваються на поверхні озера, і алювіальні наноси надають йому червоного відтінку. Влітку для туристів тут справжнє роздолья для плавання у човні. У річці водиться форель, а скелі заселяє рідкісна за чисельністю пташка під назвою червонокрилий скелелаз. І без того фантастичний краєвид каньйону доповнюють голі стовбури сосен, що височіють місцями над поверхнею Червоного озера. Взимку озеро замерзає, а в долині утворюється щільний сніговий покрив.[47]

Рисунок 3.21 Червоне озеро.

Джерело: [48]

18:00 вечеря в каньйоні Біказ, в одному із кафе з етнічною кухнею;

19:00 виїзд до помешкання Complex Adora розташовано у місті Біказ, за 7,2 км від пам'ятки "Гребля Біказ". До розпорядження гостей сад, безкоштовна приватна парковка, тераса та бар. У помешканні до послуг гостей цілодобова стійка реєстрації і ресторан. [49]

Рисунок 3.22 Complex Adora

Джерело: [49]

Четвертий день розпочнеться о 09:00 сніданком на території готельного комплексу, з видом на гори.

У туристів буде вільний час на прогулянку територією. А потім виїзд в м. Одесу о 12:00. По дорозі назад (за наявності вільного часу) шопінг у продуктовому магазині.

18:00 Прибуття на Привокзальну площу, м.Одеса.

Програма туру

День	Час	Програмні заходи туру
1	08:00-08:20	Збір на Привокзальній площі.
	08:20-11:00	Дорога з Одеси до Бородинської громади.
	11:00-12:00	Прибуття до національно-природного парку «Буджакські степи», заселення у гостьовий будиночок
	12:00-13:00	Вільний час, пішохідна або велосипедна прогулянка по території парку.
	14:00-15:00	Прибуття до селища Бородіно та обід з місцевих страв
	15:00-16:30	Експерсія по екологічно чистій території, ліс «Бородинська дача».
	16:30-17:00	Заїзд на локацію «Гагаузький хутір» та розміщення у сучасних наметах.
	18:00-19:00	Вечеря-дегустація. Туристи скуштують страви виготовлені власноруч господарями з еко-продуктів.
	19:00	Вільний час (пропонується відпочинок біля ставка, риболовство, катання на катамарані, барбекю зона).
2	08:00-09:00	Сніданок на вогнищі з врахуванням побажань туристів
	09:00-09:30	Прибуття до с. Лісне та заселення в готель
	09:30-10:00	Прибуття на локацію «Бузкова роща», де запланована пішохідна прогулянка по території бузкової рощі
	11:00-12:00	Експерсія на овечу ферму поблизу с. Лісне
	12:00-13:00	Майстер-клас з приготування бринзи.
	13:00-14:00	Обід з традиційними стравами
	14:00-14:30	Переїзд на наступну локацію, ботанічний заказник «Старомандзирський».
	14:30-16:00	Пізнавальна експерсія по території з можливістю катання на човнах по озеру.
	16:00-18:00	Кіно під відкритим небом
	18:00	Вечеря, вільний час та відпочинок
3	06:00-12:00	Дорога з с. Лісне до Тиргу-Нямц.
	12:00-16:00	Експерсія до фортеці Нямц.
	16:00-17:00	Виїзд в Біказ
	17:00-17:30	Подорож через найглибший каньйон Біказ
	17:30-18:00	Експерсія до мальовничого гірського озера - Червоного озера
	18:00-19:00	Вечеря в каньйоні Біказ, в одному із кафе з етнічною кухнею;
	19:00	Виїзд до помешкання Complex Adora розташовано у місті Біказ

Інтернет та цифрові платформи відіграють ключову роль у маркетингу туристичних продуктів. Створення веб-сайту, оптимізованого для мобільних пристроїв та з зручним інтерфейсом бронювання, може значно підвищити продажі турів. Веб-сайт служить не лише вітриною турпродукту, але й джерелом важливої інформації, відгуків відвідувачів та платформою для інтерактивного спілкування з потенційними клієнтами. На сайті можна впровадити віртуальні тури, що дозволяють клієнтам заздалегідь "пройтися" по маршрутах та побачити головні визначні пункти, що значно підвищує їхню зацікавленість.

Соціальні мережі також є потужним інструментом у просуванні туристичних послуг. Активне використання таких платформ як Instagram, Facebook та X (в минулому – Twitter) для розміщення яскравого візуального контенту, спеціальних пропозицій, рекламних акцій та конкурсів може ефективно залучити увагу та зацікавленість широкого кола осіб. Щоденні публікації, живе спілкування з підписниками, відповіді на запитання та коментарі допомагають підтримувати зв'язок з потенційними клієнтами та стимулювати їхнє бажання скористатися саме вашими послугами.

Використання систем автоматизації для керування бронюванням та CRM-систем дозволяє оптимізувати процес обслуговування клієнтів, поліпшити управління даними клієнтів та ефективніше взаємодіяти з ними. Автоматизація цих процесів також сприяє зниженню витрат і підвищенню рентабельності бізнесу.

Що стосується розрахунку вартості турів, цифрові технології можуть забезпечити аналіз великих обсягів даних для визначення оптимальних цінових стратегій. Це може включати аналіз сезонних коливань попиту, вподобань споживачів, витрат на організацію туру, а також моніторинг цін конкурентів. Крім того, динамічне ціноутворення, що базується на алгоритмах машинного навчання, може дозволити туристичним операторам гнучко змінювати ціни в залежності від зміни попиту та пропозиції, максимізуючи

прибуток і одночасно роблячи пропозиції привабливішими для клієнтів.

Інтеграція цифрових технологій в туристичний бізнес не просто тренд чи необхідність сучасного маркетингу. Це стратегічний підхід, який відкриває нові горизонти для розвитку, дозволяючи не тільки виживати у висококонкурентному середовищі, а й розвиватись, пропонуючи клієнтам якісні, комфортабельні та технологічно вдосконалені туристичні продукти.

Інновації в туризмі слід розглядати як системні заходи, що мають якісну новизну, що й приводять до позитивних зрушень, що забезпечують стійке функціонування й розвиток галузі в регіоні. Так ідея створення й реалізація туристських проєктів, що навіть не приносять спочатку істотного прибутку, може дати поштовх розвитку туризму й тим самим активно сприяти створенню додаткових робочих місць і зростання доходів населення. [50]

Впровадження інновацій у виробничий процес туристичного підприємства дуже важливий крок, адже завдяки інноваціям можна досягти досить високого рівня розвитку організації і посісти в конкурентній боротьбі найбільш вигідну позицію. Оскільки існує велика кількість інновацій, то потрібно грамотно підходити до вибору інноваційного розвитку. Адже можна не тільки поліпшити діяльність організації, але й навпаки. [50]

Туристична діяльність та інформація нероздільні. Питання про поїздку приймається, як правило, на основі інформації. Тур у момент купівлі - теж інформація. Для успішної діяльності туристичної фірми необхідно використовувати постійний потік правдивої і своєчасної інформації для прийняття важливих управлінських рішень з метою досягнення очікуваного кінцевого результату - отримання прибутку. У зв'язку з тим, що інформацією учасники туристського ринку обмінюються протягом дня, виникає потреба у вмінні збирати, опрацьовувати її. Тому розвиток інформаційних технологій (ІТ) в туризмі має бути ключовим. [50]

Сфера туризму вимагає застосування систем, які за найкоротший проміжок часу можуть надати відомості про доступність транспортних засобів,

забезпечити швидке резервування, вирішення ряду питань в момент надання туристичних послуг. Особливо актуальним це є для операторів, що працюють у сфері в'їзного туризму, а отже, мають справу з туристичними агенціями країн, в яких поширення інформаційних технологій має тривалу історію і на даний момент розвивається більш значними темпами. [50]

Індустрія туризму ідеально пристосована для впровадження сучасних ІТ, тому за останні десятиліття зазнала значного впливу науково-технічного прогресу. Система ІТ у туризмі охоплює інформаційні системи менеджменту, глобальні системи бронювання, мультимедіа, інтегровані комунікаційні мережі. [50]

Серед найважливіших досягнень сфери туризму стала її комп'ютеризація. Персональний комп'ютер та мережа Інтернет дали змогу створювати загальнодоступну, надзвичайно інформаційно-містку, та, порівняно з іншими інформаційно-технологічними системами, дешеву й швидку інформаційну інфраструктуру, їх доступність і надійність сприяли входженню у всі сфери суспільства нових інформаційних технологій, які повною мірою забезпечили зростання продуктивності у сфері послуг. [50]

Розрахунок вартості турів.

Розрахунок вартості туру є необхідним кроком для мандрівників, туроператорів та організаторів подорожей. Цей розрахунок дає уявлення про загальну вартість туру, включаючи всі послуги, проживання, дегустації та харчування. Це допоможе туристам спланувати свої витрати і визначити.

Ціна туру «Подорож у світ Бессарабських вин» за 1 особу з 20 по 25 серпня 2024 року складається з наступних витрат:

Ночівля в «Фрумушика-Нова»: 600 грн/доба (2-місний номер з кондиціонером).

Супровід гідом по території Бородінської громади: 300 грн.

Дегустація вин в «Фрумушика-Нова» та екскурсія: 450 грн.

Вечеря у облаштованих альтанках біля виноградників (с. Ламбрівка): 500

грн.

Ночівля у готелі (с.Лісне): 400 грн/доба.

Екскурсія на виноробню та виноградники графині Стурдз: 300 грн.

Обід з дегустацією вин (с.Лісне) : 400 грн.

Майстер - клас сомельє: 600 грн.

Проживання у шато Пуркарі та сніданок (номер з ліжком розміру "king-size"): 10000 грн / 2 доби.

Екскурсія в «Purcari»: 400 грн.

Екскурсія по винному сховищі Мілештій Міч та дегустація вин: 1450 грн.

Вартість оренди мікроавтобусу за 4 доби та 5 днів: 7000 грн (1400/доба).

Туристичне страхування подорожі на 2 тижні для українця складатиме 126 грн, для іноземця 154 грн.

За розрахунками собівартість туру організованого на 5 днів і 4 ночі, на 1 особу буде коштувати 16 426 грн, тоді кінцева вартість туру (з націнкою 20%) складає 20 930 грн або 514\$.

Ціна туру «Екостежка Буджакського степу» за 1 особу з 20 по 25 серпня 2024 року складається з наступних витрат:

Екскурсія до «Бородінської дачі»: 300 грн;

Ночівля в палатках на території « Гагаузький хутір» (с.Миколаївка) та вечеря-дегустація: 700 грн;

Сніданок на вогнищі («Гагаузький хутір»): 200 грн.

Ночівля у готелі (с.Лісне): 400 грн/доба;

Екскурсія до «Бузкова роща»: 200 грн;

Екскурсія на овечу ферму поблизу с. Лісне та майстер-клас з приготування бринзи: 350 грн.

Екскурсія до ботанічного заказника «Старомандзирський» та обід: 500 грн;

Кіно під відкритим небом: 150 грн;

Експерсія до фортеці Нямц: 600 грн;

Подорож через каньйон Біказ та експерсія до Червоного озера: 500 грн;

Вечеря в каньйоні Біказ: 600 грн;

Проживання у Complex Adora, м.Біказ (покращений двомісний номер):
2700 грн;

Вартість оренди мікроавтобусу за 3 доби та 4 дні: 5600 грн (1400/доба).

Туристичне страхування подорожі для українця складатиме 126 грн, для іноземця 154 грн.

Отже за розрахунками собівартість туру коштує 8026 грн, тоді кінцева вартість туру (з націнкою 20%) складає 10 600 грн або 260,20\$

Висновок до 3 розділу

Отже, в цьому розділі було розроблено туристичні маршрути та програму турів «Подорож у світ Бессарабських вин» та «Екостежка Буджакського степу», для розвитку туристичного потенціалу в Бородінській ОТГ, а також розраховано вартість турів на одну особу. Також наголошується на важливості співпраці з міжнародними партнерами, рекламі та маркетингу для просування цих маршрутів на світовому рівні. Результати дослідження вказують на потенціал розвитку туризму в регіоні та необхідність подальших дій для його використання з максимальною користю для місцевого населення та економіки.

Для якісних змін громадам потрібно об'єднуватися у культурно-туристичні агломерації, щоб спільно формувати стратегію розвитку та промоції локальної культури.

Переваги:

- Об'єднання ресурсів та зусиль. Більшість громад не мають достатніх фінансових, кадрових та інфраструктурних ресурсів для повного формування

культурного продукту. Об'єднання частково вирішить ці виклики;

- Спільна популяризація та розвиток. Кілька громад, які територіально поруч, можуть домовитися про спільну роботу над популяризацією культури, туризму та креативних індустрій. Це може включати надання пільг на оренду комунального майна, допомогу у промоції продуктів та фінансову підтримку;

- Планування культурного та туристичного життя. Громади можуть спільно планувати дозвілля мешканців та гостей. І тут йдеться не лише про події чи заходи, а й про роботу народних домів та бібліотек, створення спільних центрів промоції.

- Єдиний маркетинг території. Формування єдиного маркетингового підходу до території допоможе привернути більше мандрівників та затримати їх на довший час.

ВИСНОВКИ

В даній кваліфікаційній роботі було детально розглянуто процес розробки міжнародних туристичних маршрутів до Бородінської громади. Починаючи з аналізу потенціалу регіону та його туристичних ресурсів, продовжуючи до вивчення історичного та культурного контексту, а також врахуванням сучасних тенденцій у туризмі, було встановлено ключові елементи, які впливають на успішну розробку туристичних маршрутів.

Для розвитку туристичного потенціалу Бородінської ОТГ були розроблені винний тур «Подорож у світ Бессарабських вин», який буде тривати 5 днів та 4 ночі та еко тур «Екостежка Буджакського степу» тривалістю 4 дні та 3 ночі.

Маршрути мають на меті запропонувати унікальний туристичний досвід, пов'язаний з вином та виноградарством, а також поєднатися з природою. Основними цілями створення маршрутів є популяризація Бородінської громади, а також можливість туристам дізнатися про культуру, традиції та історію виноробства громади.

Вартість туру «Подорож у світ Бессарабських вин» за 1 особу з 20 по 25 серпня 2024 року складається з наступних витрат:

Ночівля в «Фрумушика-Нова»: 600 грн/доба (2-місний номер з кондиціонером).

Супровід гідом по території Бородінської громади: 300 грн.

Дегустація вин в «Фрумушика-Нова» та екскурсія: 450 грн.

Вечеря у облаштованих альтанках біля виноградників (с. Ламбрівка): 500 грн.

Ночівля у готелі (с.Лісне): 400 грн/доба.

Екскурсія на виноробню та виноградники графині Стурдз: 300 грн.

Обід з дегустацією вин (с.Лісне) : 400 грн.

Майстер - клас сомельє: 600 грн.

Проживання у шато Пуркарі та сніданок (номер з ліжком розміру "king-size"): 10000 грн / 2 доби.

Екскурсія в «Purcari»: 400 грн.

Екскурсія по винному сховищі Мілештій Міч та дегустація вин: 1450 грн.

Вартість оренди мікроавтобусу за 4 доби та 5 днів: 7000 грн (1400/доба).

Туристичне страхування подорожі на 2 тижні для українця складатиме 126 грн, для іноземця 154 грн.

За розрахунками собівартість туру організованого на 5 днів і 4 ночі, на 1 особу буде коштувати 16 426 грн, тоді кінцева вартість туру (з націнкою 20%) складає 20 930 грн або 514\$.

Ціна туру «Екостежка Буджакського степу» за 1 особу з 20 по 25 серпня 2024 року складається з наступних витрат:

Екскурсія до «Бородінської дачі»: 300 грн;

Ночівля в палатках на території « Гагаузький хутір» (с.Миколаївка) та вечеря-дегустація: 700 грн;

Сніданок на вогнищі («Гагаузький хутір»): 200 грн.

Ночівля у готелі (с.Лісне): 400 грн/доба;

Екскурсія до «Бузкова роща»: 200 грн;

Екскурсія на овечу ферму поблизу с. Лісне та майстер-клас з приготування бринзи: 350 грн.

Екскурсія до ботанічного заказника «Старомандзирський» та обід: 500 грн;

Кіно під відкритим небом: 150 грн;

Екскурсія до фортеці Нямц: 600 грн;

Подорож через каньйон Біказ та екскурсія до Червоного озера: 500 грн;

Вечеря в каньйоні Біказ: 600 грн;

Проживання у Complex Adora, м.Біказ (покращений двомісний номер):

2700 грн;

Вартість оренди мікроавтобусу за 3 доби та 4 дні: 5600 грн (1400/доба).

Туристичне страхування подорожі для українця складатиме 126 грн, для іноземця 154 грн.

Отже за розрахунками собівартість туру коштує 8026 грн, тоді кінцева вартість туру (з націнкою 20%) складає 10 600 грн або 260,20\$

Виявлено, що Бородінська громада має значний потенціал для розвитку туризму. Історичні пам'ятки та культурні традиції роблять цей регіон привабливим для подорожуючих. Однак, для успішного повернення міжнародних туристів необхідно систематично розвивати інфраструктуру, підвищувати якість послуг та активно просувати туристичний продукт на міжнародному ринку.

Особлива увага була приділена питанню співпраці з міжнародними партнерами. Партнерство з туристичними агентствами, готелями, а також з місцевими органами влади та громадськими організаціями може значно збільшити привабливість маршрутів та забезпечити стабільний потік туристів.

З метою ефективної реалізації міжнародних туристичних маршрутів до Бородінської громади рекомендується розробка цільової стратегії туристичного розвитку, яка б враховувала усі аспекти, що були висвітлені у даній роботі. Також важливо забезпечити постійний моніторинг та аналіз ефективності реалізації стратегії для вчасного внесення корективів та підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту.

У цілому, розробка міжнародних туристичних маршрутів до Бородінської громади є складним, але перспективним завданням. З правильним підходом до планування та виконання різноманітних заходів можна досягти значного зростання туристичного потенціалу регіону та сприяти його сталому розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інвестиційний паспорт Бородинської селищної територіальної громади.
URL:https://borodinska.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/ilovepdf_merged.pdf
2. Бородинська громада // Відділ культури і туризму.
URL:<https://borodinska.od.gov.ua/viddil-kulturi-turizmu-molodi-ta-sportu/dokumenti-2/>
3. Інвестиційний паспорт Бородинської селищної територіальної громади.
URL:https://borodinska.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/ilovepdf_merged.pdf
4. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року // Розпорядження КМУ від 16.03.2017 № 168-р.
URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#n9>
5. Ларіна Я.С., Бабічева О.І., Забуранна Л.В. та ін. Маркетинг міжнародного туризму : навч. посіб. — Херсон : Гельветика, 2019. — 412 с.
6. Ukrainian center for cultural research // Культура традиційного вівчарства Бессарабії та знання пов'язані з ним. URL: <https://uccs.org.ua/novyny/kultura-tradytsijnoho-vivcharstva-bessarabii-ta-znannia-pov-iazani-z-nyu/>
7. Інвестиційний паспорт Бородинської селищної територіальної громади.
URL:https://borodinska.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/ilovepdf_merged.pdf
8. Українська кухня // Патріоти України. URL:<https://patrioty.org.ua/ukr-kuhnia/tradytsiina-bessarabska-strava-retsept-kurban-sup-a-vid-shef-kukharia-iz-odesy-411313.html>
9. Life // Шеф-кухар Андрій Величко. URL:<https://life.nv.ua/blogs/chto-prigotovit-kavarma-po-bessarabski-blyuda-iz-baraniny-bolgarskaya-kuhnya-50211595.html>
10. Еко-фуд // Каварма з баранини. URL:<https://ecofood.in.ua/kavarma-iz-baraniny>

11. Одеський обласний центр української культури // Приготування міліни.
URL:<http://oocuk.com.ua/nks/%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA-%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0/milina>
12. Махала // Традиційні страви Бессарабії.
URL:<https://mahala.com.ua/tradytsii/top-8-pozab-t-h-blyud-bessarabyu-gagauzskaya-kuhnya/>
13. Кручек О.А., Соляник С.Ф., Парубець О.В., Гордієнко С.І. Основи туризмології : навч. посіб. — Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. — 234 с. : іл., табл.
14. Відділ культури, туризму, молоді та спорту Бородінської селищної ради // Сторінка у соцмережі Facebook.
URL:https://www.facebook.com/groups/1040269036479810/?locale=fi_FI
15. Культурна та туристична Арцижчина // Трифон Зарізан // Сторінка у соцмережі Facebook. URL:
https://www.facebook.com/groups/arcizculturetourism/permalink/1596094984197907/?rdid=EHJyo7WxxeeGWsvH&share_url=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fshare%2Fp%2FBLvRdKgpQ3DNY4Sk%2F
16. Культурна та туристична Арцижчина // Трифон Зарізан // Сторінка у соцмережі Facebook. URL:
https://www.facebook.com/groups/arcizculturetourism/permalink/1596094984197907/?rdid=EHJyo7WxxeeGWsvH&share_url=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fshare%2Fp%2FBLvRdKgpQ3DNY4Sk%2F
17. Офіційна сторінка виноробні «Колоніст».
URL:<https://kolonist.com.ua/news/2019/tryfonzarezan/>
18. Ukrainian center for cultural research // Культура традиційного вівчарства Бессарабії та знання пов'язані з ним. URL: <https://uccs.org.ua/novyny/kultura-tradytsijnoho-vivcharstva-bessarabii-ta-znannia-pov-iazani-z-nym/>

19. Портал новин Бессарабії // Бессарабська ярмарка в Тарутіно. URL: <https://ru.bessarabiainform.com/2021/08/v-tarutino-vo-vremya-gryadushhej-bessarabskoj-yarmarki-gotovyatsya-ustanovit-rekord-ukrainy/>
20. Інвестиційний паспорт Бородінської селищної територіальної громади. URL: https://borodinska.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/ilovepdf_merged.pdf
21. Туристична бібліотека // Види оцінки туристичного потенціалу території. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/bezyazychenko.htm
22. Державне управління // Поняття та сутність туристичного потенціалу: державно-управлінський аспект. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=2019>
23. Туристична бібліотека // Види оцінки туристичного потенціалу території. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/bezyazychenko.htm
24. Створення великого нацпарку у громаді Болградського району: перспективи та перепони реалізації проєкту. URL: <https://yug.today/u-hromadi-bolhradskoho-rayonu-stvoriuiut-velykyu-natspark-perspektyvy-ta-perepony-realizatsii-proiektu/>
25. Туристична бібліотека // Види оцінки туристичного потенціалу території. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/bezyazychenko.htm
26. Інвестиційний паспорт Бородінської селищної територіальної громади. URL: https://borodinska.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/ilovepdf_merged.pdf
27. Портал новин Бессарабії // Міжнародний туристичний гастрономічний маршрут. URL: <https://bessarabiainform.com/2024/05/u-hromadi-bolhradskoho-rayonu-stvoryuyut-mizhnarodnyu-turystychnyu-hastronomichnyu-marshrut-podrobytsi/>
28. Портал новин Бессарабії // Пресконференція в Бородінській громаді. URL: <https://bessarabiainform.com/2024/01/mynulyy-rik-pokazav-scho-my->

vidbulysya-yak-hromada-holova-borodynskoi-th-zibrav-pershu-preskonferentsiyu-i-zaklykav-do-tsoho-koleh/

29. Офіційна сторінка Компаніївської громади.

URL:<http://www.kompanievska-selrada.gov.ua/index.php/normativni-dokumenti/784-statut-kompanijivskoji-selishchnoji-radi-ob-ednanoji-teritorialnoji-gromadi>

30. Децентралізація // Бюджет Бородінської територіальної громади.

URL:<https://decentralization.ua/newgromada/4317/budget>

31. Офіційна сторінка Фрумушика-Нова.

URL:<https://frumushika.com/living/409-dvomisnij-nomer-600-grn-doba.html>

32. Fine time // Бессарабське село «Фрумушика-Нова».

URL:<https://funtime.kiev.ua/where-to-go/bessarabskoe-selo-frumushika-nova>

33. Офіційна сторінка Фрумушика-Нова // Продукти харчування.

URL:<https://frumushika.com/produkty-pitaniya/153-domashnee-vino.html>

34. Офіційна сторінка Фрумушика-Нова // Виноробство. URL:

<https://frumushika.com/vynorobstvo.html>

35. Офіційна сторінка Фрумушика-Нова. URL: <https://frumushika.com/>

36. Створення великого нацпарку у громаді Болградського району: перспективи та перепони реалізації проєкту. URL:<https://yug.today/u-seli-bolhradskoho-rayonu-za-hrantovym-proiektom-zdiysniuvatymut-blahoustriy-terytorii-pov-iazanoi-z-rodynoiu-sturdza/>

37. Tasty-drive // Старий Манзир. URL:<http://www.tasty-drive.in.ua/stariy-manzyr-pershe-znajomstvo/>

38. Букінг // Готель Пуркарі. URL:

<https://www.booking.com/hotel/md/purcari-winery.ru.html>

39. Wine travel awards // Vinaria Purcari.

URL:<https://winetravelawards.com/nominee/vinaria-purcari-2/>

40. Офіційна сторінка Пуркар. URL:<https://ua.purcari.wine/about>

41. Active travel // Винний тур до Молдови.
URL:<https://www.activetravel.com.ua/tours/vinnij-tur-do-moldovi-vinorobnya-purcari-duty-free-tur-iz-odesi/>
42. Винні тури // Виноробня Мілештій Міч.
URL:<https://winetours.md/rus/ekskursii-na-vinodelini/vinodelinya-mileshtiy-michi>
43. Туристична бібліотека // Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL:https://tourlib.net/statti_ukr/karlyk.htm
44. Відкритий ліс // Буджакські степи.
URL:<https://www.openforest.org.ua/270355/>
45. Kraina UA // Фото тур. URL:<https://kraina-ua.com/ua/tour/chernivtsi-rumuniya-tyulpani>
46. Чернівецьке екскурсійне бюро // Румунія// Каньйон Біказ.
URL:<https://chernivtsi-tours.com.ua/canyon-bikaz-chervone-ozero>
47. Trip soul // Червоне озеро в Румунії.
URL:<https://www.tripsoul.ru/Destinations/Europe/Romania/BicazCanyonAndRedLake/>
48. Kraina UA // Фото тур. URL:<https://kraina-ua.com/ua/tour/chernivtsi-rumuniya-tyulpani>
49. Офіційна сторінка Букінг // Готель комплекс Андора.
URL:https://www.booking.com/hotel/ro/complex-adora.uk.html?label=metagha-link-LUUA-hotel-5575260_dev-desktop_los-1_bw-2_dow-Sunday_defdate-1_room-0_gstadt-2_rateid-public_aud-0_gacid-6623578704_mcid-10_ppa-0_clrid-0_ad-1_gstkid-0_checkin-20240602_ppt-Lmd_lp-2804_r-7561457062941468158&sid=3de5fc83b456bda9f8f2fb587fc99f2a&utm_source=metagha&utm_medium=localuniversal&utm_term=hotel-5575260&utm_content=dev-desktop_los-1_bw-2_dow-Sunday_defdate-1_room-0_gstadt-2_rateid-public_aud-0_gacid-6623578704_mcid-10_ppa-0_clrid-0_ad-1_gstkid-0_checkin-20240602_ppt-Lmd&utm_campaign=UA&gclid=Cj0KCQjw6uWyBhD1ARIsAIMcADro10Leb

Wb5vPttCbFJc2aToyzIIEKBOb-

d06t3XD5zYBIYIm0GGY8aAvedEALw_wcB&aid=356938&ucfs=1&arphpl=1&checkin=2024-06-02&checkout=2024-06-03&dest_id=-

1152529&dest_type=city&group_adults=2&req_adults=2&no_rooms=1&group_children=0&req_children=0&hpos=1&hapos=1&sr_order=popularity&srpvid=d8b333c2474301f7&sreepoch=1717140102&all_sr_blocks=557526001_285593589_0_0_0&highlighted_blocks=557526001_285593589_0_0_0_0&matching_block_id=557526001_285593589_0_0_0_0&sr_pri_blocks=557526001_285593589_0_0_0_0_24800&from=searchresults&lang=uk&soz=1&lang_changed=1&activeTab=main

50. Туристична бібліотека // В'їзний туризм // Інформаційні технології в туризмі. [URL:https://tourlib.net/books_ukr/vt5-1.htm](https://tourlib.net/books_ukr/vt5-1.htm)

51. Dobrianska N., Nikoliuk O., Lebedieva V. Organizational and economic measures of tourism development on the example of the Avangard United Territorial Community of Odessa region// Food Industry Economics. 2019. Vol.11, Issue 3. P. 88-96 <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/fie/article/view/1466/1674>
<https://doi.org/10.15673/fie.v11i3.1466>

52. Dobrianska N.A. Functional directions of development of the system of investment attraction in the economy of the regions of Ukraine / N.A. Dobrianska, L.A. Torishnya, D.O. Pulcha // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2021. – № 1 (15). – С. 22-29. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/ejopu/2021/No1/22.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.01.2021.3. DOI: 10.5281/zenodo.4885136.

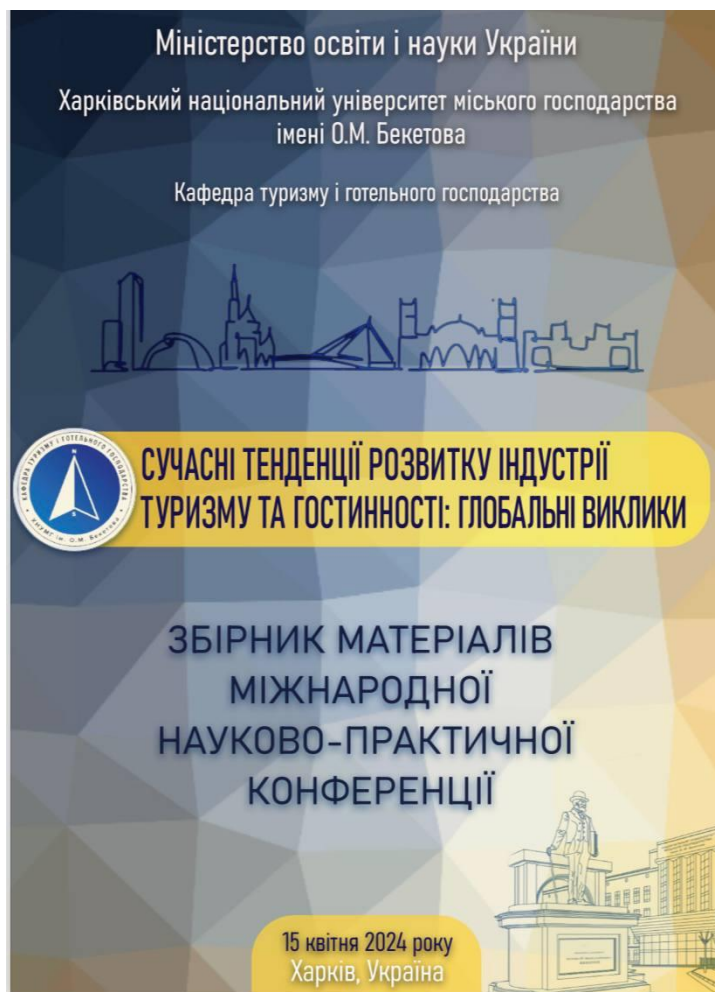
53. Dobrianska N.A. Management of investment processes in Ukraine at the regional level: the state and problems of improvement / N. A. Dobrianska, L. A. Torishnya, D. O. Pulcha // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2021. – № 1 (53). – С. 44-49. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2021/No1/44.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.01.2021.12. DOI: 10.5281/zenodo.4885322.

54. Добрянська, Н., Саркісян, Г., Ніколюк, О., & Єланська, К. (2021). Аналіз міжнародного ринку готельних послуг: проблеми і тенденції розвитку. *Food Industry Economics*, 13(4). <https://doi.org/10.15673/fie.v13i4.2193>
55. Dobrianska N.A. International and state regulation of migration processes and development of their strategies and development of its strategy / N. A. Dobrianska, O. V. Nikoliuk, N. V. Pryliepina // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2021. – № 3 (55). – С. 29-40. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No3/29.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.03.2021.4. DOI: 10.5281/zenodo.6506189
56. Добрянська, Н., Саркісян, Г., Крупіца, І., & Бирка, К. (2022). Аналіз міжнародного ринку еготуристичних послуг. *Food Industry Economics*, 14(1). <https://doi.org/10.15673/fie.v14i1.2271>
57. Dobrianska N.A. Attraction of investments as a way of development of local self-government in Ukraine / N.A. Dobrianska, L.A. Torishnya, A.V. Stepanova // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2022. – № 5 (63). – С. 18-25. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No5/18.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.05.2022.2. DOI: 10.5281/zenodo.7492909.
58. Добрянська Н.А. Принципи і методи якісного обслуговування туристів в дегустаційному бізнесі / Н.А. Добрянська, І.С. Калмикова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2022. – № 4 (62). – С. 67-76. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No4/67.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.04.2022.8. DOI: 10.5281/zenodo.7699093.
59. Добрянська Н. А., Лебедева В. В., Крупіца І. В., Черноусова С. С. Аналіз ресурсного забезпечення оздоровчо-лікувальних туристичних дестинацій для дітей в умовах нестабільної геополітичної ситуації. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7. № 4. С. 134-139 http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/ujae_2022_r04_a19.pdf.

60. Dobrianska N.A., Lebedieva V.V., Krupitsa I.V., Dombrovska V.M. State regulation of medical and health facilities. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Volume 7. № 3, pp. 197-205.
61. Добрянська Н. А., Саркісян Г. О., Крупіца І. В., Нікіфорова С. І. Шляхи збільшення екотуристичних послуг на міжнародному туристичному ринку. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 4. С. 215 – 220. <http://ujae.org.ua/shlyahy-zbilshennya-ekoturystychnyh-poslug-na-mizhnarodnomu-turystychnomu-rynku/>
62. Dobrianska N.A. Innovation as a Tool for Making Management Decisions in the Tourism and Hospitality Industry Regarding Optimization and Modernization at the International Level / N.A. Dobrianska, S.S. Chernousova, L.R. Salenko // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. – 2023. – № 4(26). – С. 14-21. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No4/14.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.04.2023.2. DOI: 10.5281/zenodo.10370898.
63. Dobrianska N.A. Analysis of the Need for Regional Health and Treatment Tourist Destinations for Children / N.A. Dobrianska, S.S. Chernousova, L.R. Salenko // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. – 2024. – № 1 (71). – С. 87-95. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No1/87.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.01.2024.11. DOI: 10.5281/zenodo.10982674.

ДОДАТКИ

Апробація результатів наукового дослідження

**СЕКЦІЯ 3
МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Оболенцева Л.В., Кандиба С.Ю., ПЕРЕНАСИЧЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ СВІТУ ТА ВАРИАНТИ ВИРШЕННЯ ПРОБЛЕМИ.....	81
Богдан Н.М., Аліпова Д. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ.....	83
Добрянська Н.А., Драганова І.О., Хоміна К.С. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ В ІСПАНІЇ.....	85
Добрянська Н.А., Курченко Д.С., Захожа Н.В. РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	88
Добрянська Н.А., Станчева К.А., Шитра В.О. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ШВЕЦІЇ.....	91
Лютак О.М., Грицай О.В. РОЛЬ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ У РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	93
Радіонова О.М., Шаповаленко Д.О., Соболевська Д.К. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІВЕНТ-ІНДУСТІЇ В СВІТІ.....	95
Цвілий С.М. ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ФАКТОРУ НА ІНДУСТРІЮ ТУРИЗМУ.....	98
Сиром'ятников А.Є., Александрова С.А. ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ СКЛАДОВОЇ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ГОТЕЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	100
Густова Є.С., Александрова С.А. УНІФІКАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОСНОВА ЯКОСТІ ГОТЕЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	102
Андренко І.Б. НОВІ ФОРМАТИ ПОДОРОЖЕЙ.....	104
Андренко І.Б., Власова А.В. «GREEN KEY» СЕРТИФІКАЦІЯ.....	106
Негрей Ю.Д. УКРАЇНА ТА ЮНЕСКО: МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	108

СЕКЦІЯ 4

Добрянська Н.А.,
д-р екон. наук, професор,
зав. кафедри туристичного бізнесу та рекреації,
Одеський національний технологічний університет
Курченко Д.С.,
PhD 281 Публічне управління та адміністрування
Одеський національний технологічний університет
Захожа Н.В.,
здобувачка СВО «Бакалавр» ОПП «Міжнародний туризм»
Одеський національний технологічний університет

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Головною метою багатофункціонального розвитку сільських територій є незмінне поліпшення умов життя, праці та відпочинку селянських родин, надання не сільськогосподарських послуг (сільський туризм) [1].

Розвиток сільського зеленого туризму при формуванні об'єднаних територіальних громад безпосередньо впливає на економічний розвиток сіл. Розвиток сільських територій на базі громад – це забезпечення можливостей

88

самостійно справлятися з майбутніми викликами, реалізовувати ідеї щодо покращення повсякденного життя, шляхом ефективного використання локальних ресурсів.

Туризм є не лише дієвим інструментом економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, а й може створювати імідж певної території. Однією з передумов розбудови туристичної галузі України є просування локальних туристичних продуктів на міжнародні ринки шляхом визначення пріоритетних туристичних регіонів і продуктів.

Для ефективного просування національного туристичного продукту на зовнішньому ринку потрібна як організаційна, так і частково фінансова підтримка з боку держави, а створення позитивного образу України та її туристичних об'єктів має стати частиною загальної стратегії розвитку туризму в країні [2].

У міжнародній практиці використовують сільські готелі, будинки, ферми, спеціально обладнані для прийому туристів (Іспанія); у Польщі діють чіткі стандарти стосовно якості продукту сільського туризму, а господарі здійснюють добровільну категоризацію садиб. Це дає змогу формувати свою ринкову нішу й працювати зі своїм сегментом споживачів. В Італії нараховується близько 6 тис. сільських відпочинкових комплексів. Сучасний агротуризм в Італії – це вже не скромні кімнати і 3-4-місне розміщення у сільських будинках, а справжні міні-готелі рівня трьох-чотирьох зірок з антикварними меблями, прекрасно обладнаними санвузлами, басейнами, тенісними кортами. Дуже часто під них реконструюються садиби XVI-XVIII століть або невеликі старі монастирі [3].

Досвід багатьох країн, що успішно працюють в галузі туризму, показує, що особливе значення має використання технологій брендингу в туристичній галузі, які дають можливість ідентифікувати країну та визначити її серед інших таких суб'єктів. Тому було б доцільним використання технологій брендингу в розвитку сільського туризму в об'єднаних територіальних громадах нашої країни, з метою підвищення популярності певних локацій серед туристів.

У той же час зростання позитивного іміджу туристичного бренду країни впливає на економічний розвиток, збільшує валютні надходження та інвестиції, сприяє просуванню товарів на міжнародні ринки та підвищує привабливість країни в цілому [4].

Створення й затвердження стратегії розвитку на рівні об'єднаної територіальної громади є важливим інструментом управління адміністративною одиницею з двох причин. По-перше, завдяки стратегії існує реальна можливість структурних змін в управлінні громадою. По-друге, програмний документ дозволяє ефективно використовувати бюджетні кошти та є однією з вимог залучення фінансових засобів з інших зовнішніх джерел [5].

Серед потенційних можливостей та вигод від розвитку сільського зеленого туризму в громадах можна зазначити те, що розвиток сільського

89

туризму значно збільшить доходи селян, що поліпшить економічний розвиток сіл, які об'єдналися в територіальні громади; збільшить зайнятість сільського населення; приїзд туристів сприятиме кращому збереженню культурно-історичних пам'яток регіону; будуть створюватися нові робочі місця у сфері обслуговування, медицини, транспортних мереж та інших [6].

Розвиток туризму в об'єднаних територіальних громадах може бути стимульований різними факторами, включаючи підтримку з боку уряду, інфраструктурні зміни, маркетингові стратегії та розвиток громадських ініціатив. Міжнародний досвід може бути корисним в цьому контексті, оскільки дозволяє вивчити успішні практики та впровадити їх на власній території. Наведемо напрями міжнародного досвіду розвитку туризму в об'єднаних територіальних громадах:

1. Багато країн розвинули стратегічні плани для розвитку туризму на місцевому рівні. Ці плани включають в себе аналіз потенціалу регіону, визначення цільових аудиторій, розробку інфраструктури та послуг, а також маркетингові ініціативи.

2. Успішні моделі розвитку туризму передбачають партнерство між державним, приватним та громадським секторами. Це дозволяє ефективно використовувати ресурси і здійснювати комплексні заходи з розвитку.

3. Розвиток туризму передбачає створення унікального продукту, який приваблюватиме відвідувачів. Це може бути пов'язано з культурними аспектами, природними ресурсами, спортивними подіями тощо.

4. Важливо забезпечити сталість у розвитку та підтримку інфраструктури, а також підтримувати сталі зв'язки з туристичними агентствами та іншими споживачами послуг.

5. Маркетингові стратегії, такі як використання соціальних медіа, участь у виставках та подіях, рекламні кампанії тощо, допомагають просувати об'єднані територіальні громади на міжнародному ринку.

6. Створення сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу та підприємництва є важливим аспектом розвитку туризму. Це може включати фінансову підтримку, навчання та консультації.

7. Збереження природних та культурних ресурсів є важливим аспектом розвитку туризму в об'єднаних територіальних громадах. Важливо розвивати туризм, зберігаючи екологічну рівновагу та уникаючи негативного впливу на природні та культурні об'єкти.

Ці напрями можуть бути використані для розвитку туризму в об'єднаних територіальних громадах на основі міжнародного досвіду. Важливо адаптувати ці стратегії до конкретних умов та потреб громади, забезпечуючи збалансований та сталий розвиток туризму.

Список літератури

1. Кудла Н.С. Багатофункціональний розвиток сільських територій від базових ідей до активізації місцевого підприємництва / Економіка України. 2008. №1. С.62-72.
2. Костриця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика (етно-історичний туристичний кластер «Древлянська земля»); монографія. Житомир: ЖДТУ, 2006. 196 с
3. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму. Все про туризм – туристична бібліотека: URL: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.htm
4. Політика туристичного брендингу для просування національного туристичного продукту. URL: <http://elibrary.donnue.edu.ua/2105/>
5. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації стратегічних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади: URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/305/med_rec.docx
6. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму. Все про туризм – туристична бібліотека. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.htm

Додаток Б

Перевірка тексту на плагіат

Кваліфікаційна робота бакалавра.

Тема: «Наукове обґрунтування організації туризму в Бородінській територіальній громаді»

Засіб перевірки <https://www.plag.com.ua>

Керівники: _____ Наталя ДОБРЯНСЬКА

Світлана ШЕКЕРА

Здобувачка: _____ Наталія ЗАХОЖА

ДОДАТОК В

ПРЕЗЕНТАЦІЯ
результатів наукових досліджень до
кваліфікаційної роботи бакалавра

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Тема комплексної кваліфікаційної роботи «Наукове обґрунтування організації туризму в Бородінській територіальній громаді»

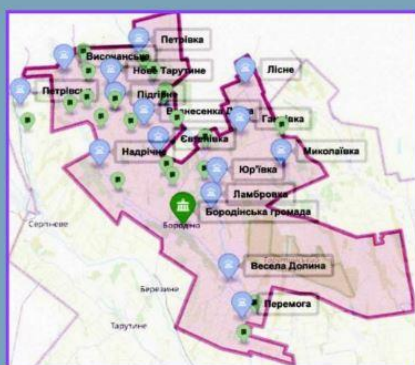
Тема індивідуальної кваліфікаційної роботи бакалавра
«Розробка міжнародних туристичних маршрутів»

Здобувачка: Наталя ЗАХОЖА

Керівники: д.е.н., проф. Наталя ДОБРЯНСЬКА
к.е.н. Світлана ШЕКЕРА

ПРИРОДНО – КЛІМАТИЧНІ УМОВИ ТА ГЕОГРАФІЧНЕ РОЗТАШУВАННЯ БОРОДІНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Параметр	Опис
Географічне розташування	Бородінська громада знаходиться в південній частині Одеської області, Україна. Її адміністративний центр — селище Бородіно. Громада межує з Молдовою на південному заході.
Природно-кліматичні умови	На території громади протікають річки: Арса, Кантемір, Сака, Чага. Клімат характеризується помірною теплотою літніх місяців та помірною холодністю зими.
Природні ресурси	Громада має потенціал для розвитку сільського туризму, враховуючи своє географічне положення та природні красоти. Ця територіальна громада є важливим елементом розвитку регіону та може привернути увагу туристів своєю природою та культурним спадком.

Історичні особливості створення Бородінської територіальної громади

Будинки заможних німців-колоністів

Церква у Миколаївці

Церква у Петрівці

Курбан

святкова страва з ягняти або дорослого баранця, приготована у вигляді густого супу або рагу з додаванням овочів та спецій

Каварма

традиційна болгарська страва з дорослого баранця, яку можна їсти, як теплою, так і холодною. Готується на відкритому вогні у власному соку. Гаряча каварма - це соковите м'ясо, що плаває в жирі зі спеціями.

Міліна

традиційна болгарська страва, схожа на пиріг, зроблена з витяжного тіста, наповненого сиром, яйцями та іноді шпинатом або іншими начинками.

Пастирма

традиційне в'ялене м'ясо, зазвичай яловичина, ретельно приправлене спеціями та висушене на повітрі

МІСЦЕВА КУХНЯ ТА КУЛЬТУРА БОРОДІНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

ОТАРИ ОВЕЦЬ

Візитівка:
овеча бринза,
баранина,
вовняні
ковдри, ткані
килими

Основна порода,
яка найбільше
адаптувалась до
місцевих умов - це
напівтонкорунна,
цигайська

НЕЗМІННА СКЛАДОВА КРАЄВИДІВ БЕЗМЕЖНИХ СТЕПІВ БЕССАРАБІЇ

Культурне життя Бородінської громади

“Трифон Зарізан” або Трифонів день

Традиційне свято болгарської діаспори, яке щорічно відзначається 14 лютого

Обряди

з раннього ранку проходить обряд освячення виноградних лоз. Після проведення служби й молитви починається безпосередньо обряд обрізання. Голова родини або господар виноградників відрізає три виноградні лози, на які надягають обрядові калачі, а самі лози поливають тричі червоним вином. Обрізані лози влітаються в вінок, який надягають на голову чоловікові.

Традиції

Ряджені компанії на чолі з «Головою виноградників» йдуть від хати до хати, від двору до двору і благословляють всіх на успіх і добробут. На порозі їх зустрічають господарі будинку частуваннями й вином зі словами: «Нехай наш врожай буде багатим! Нехай наш будинок буде повною чашею!». «Глава виноградників» благословляє родину відповіддю: «Амінь»

Музей болгарської культури в селі Євгенівка

Фото «свекрухина скриня»

Атрибути болгарської культури

ГАГАУЗЬКИЙ ХУТІР, СЕЛО МИКОЛАЇВКА

Фото гагаузької печі

Власне виробництво

Родина, яка там проживає, займається власним виробництвом крафтових продуктів (домашній хліб, бринза, вино, пастурма, та інше).

Гостинність

Господарі радо вітають гостей, пригощають смачними стравами власного приготування, на території є ставок з можливістю риболовлі, оренди катамарану, тобто цей хутір чудовий варіант для поціновувачів зеленого туризму та рекреаційних зон.

АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІЇ

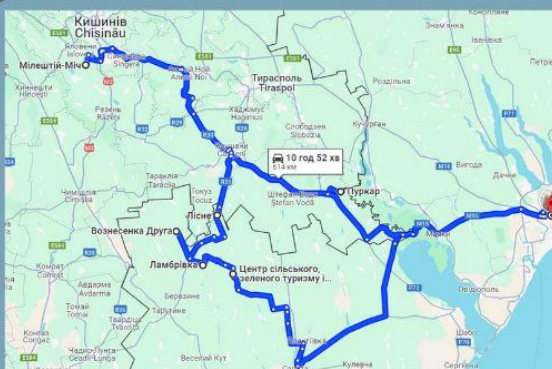
-
Грандовий проєкт "Румунія-Молдова-Україна"
 Фінансування цього проєкту спрямоване на реставрацію та благоустрій пам'яток історії, а також на розвиток туристичної інфраструктури
-
Фрумушика-Нова
 виступає як туристичний об'єкт, як об'єкт зеленого туризму, як рекреаційна база для сімейного відпочинку, як своєрідна історико-етнографічна діюча навчальна лабораторія
-
Маршрут «Дорога вина та смаку Буджаку»
 Міжнародний туристичний гастрономічний маршрут, йдеться про Петропавлівську громаду Білгород-Дністровського району, Бородінську та Тарутинську громаду Болградського району. Є також намір долучити Кубейську та Городненську громади Болградського району.

Соціально-економічні показники Бородинської територіальної громади на IV квартал 2021 року

Назва показника	Значення показника	Середній показник по області	Середній показник по Україні
Доходи загального фонду на 1-го мешканця (грн)	3802,8	3782,28	1145,13
Видатки загального фонду на 1-го мешканця (грн)	8057,8	5331,35	1750,82
Капітальні видатки на 1-го мешканця (грн)	1238,9	937,27	74,89
Рівень дотаційності бюджетів (%)	23,5	15,65	15,57
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду (%)	28	26,07	28,37
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду (%)	83	80,79	82,54
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня (грн)	53478,6	23737,09	9364,05
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду (%)	60,8	51,66	36,55

ПРОЄКТ «ПОДОРОЖ У СВІТ БЕССАРАБСЬКИХ ВИН»

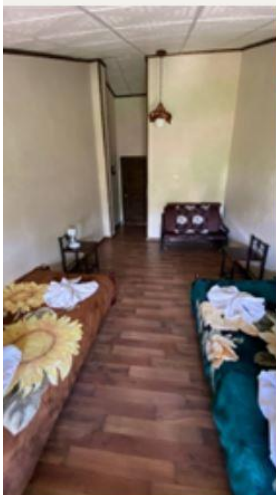

Повний маршрут туру:

Одеса
-
Фрумушика-Нова
-
Ламбрівка
-
Вознесенка
-
Лісне
-
Purcari
-
Мілештій Міч
-
Одеса

Тривалість туру: 4 ночі та 5 днів.
Протяжність маршруту: 614 км
Вартість винного туру на 1 особу : 20 930 грн або 514 \$

1 день

Час	Програмні заходи туру
08:00-08:20	Збір на Привокзальній площі.
08:20-11:00	Дорога з Одеси до Бородинської громади
11:00-11:30	Прибуття до центру етнографічного і зеленого туризму «Фрумушика - Нова», заселення у готель
12:00-13:00	Експедиція по території центру та відвідування музею
13:00-14:00	Обід у кафе-барі «Корчма»
14:00-15:30	Відвідування сімейного виноградника «Фрумушика-Нова»
15:30-16:00	Переїзд на виноробню у с.Ламбрівка
16:00-17:00	Прогулянка по винограднику с.Ламбрівка
17:00-18:00	Вечеря у облаштованих альтанках біля виноградників та фотосесія на фоні виноградників
18:00-19:00	Знайомство з крафтовими винами с.Вознесенівка
19:00-20:00	Прибуття у готель та відпочинок

2 ДЕНЬ

Час	Програмні заходи туру
09:00-09:30	Сніданок
09:30-10:30	Виїзд до с. Лісне у маєток графині Роксадри Стурдзи під назвою «Манзир»
10:30-11:00	Прибуття у с. Лісне. Розміщення у готелі
11:00-13:00	Екскурсія на виноробню та виноградники графині Стурдз
13:00-15:00	Обід з дегустацією вин
15:00-16:00	Відвідування підвалу з колекційними винами
16:00-17:00	Майстер - клас сомельє
17:00-18:00	Вільний час та вечеря

Номер в готелі

Винний льох Purcari

3 день

Час	Програмні заходи туру
08:30-09:00	Сніданок
09:00-12:00	Дорога з с.Лісне до Пуркарі, перетин кордону
12:00-13:00	Прибуття у шато Пуркарі. Розміщення туристів в готелі, легкий обід
13:00-14:00	Екскурсія по Шато Пуркарі
14:00-17:00	Дегустація 3 вин Преміум якості
17:00-18:00	Вільний час
18:00-19:00	Вечеря в місцевому ресторані

5 день

Час	Програмні заходи туру
08:30-09:00	Сніданок
09:00-11:00	Завершальна сесія питань та відповідей
11:00-13:00	Обід
13:00-18:00	Дорога з Пуркарі до Одеси, Привокзальної площі

4 день

Час	Програмні заходи туру
08:00-09:00	Сніданок
09:00-10:00	Виїзд до винного сховища Мілештій Міч
10:00-12:00	Відвідування винного сховища Мілештій Міч
12:00-14:00	Дегустація вин та лекція про історію виноробства
14:00-15:30	Повернення у готель на території Пуркарі
16:00	Вільний час для самостійного дослідження Пуркарі

Пара Нягре де Пуркар

Негру, Альб & Рошу де Пуркар

РОЗРАХУВАННЯ ВАРТОСТІ ТУРУ «ПОДОРОЖ У СВІТ БЕССАРАБСЬКИХ ВИН»

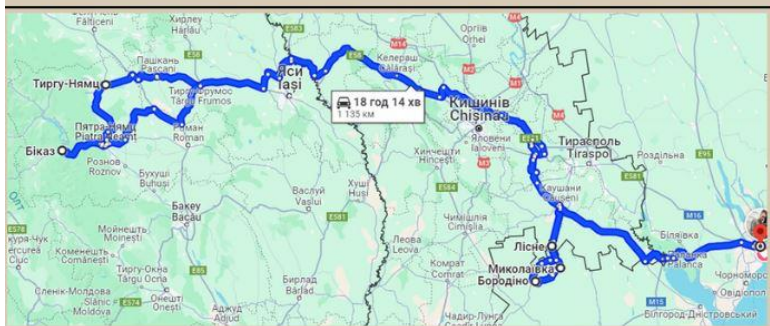
ЗА 1 ОСОБУ З 20 ПО 25 СЕРПНЯ 2024 РОКУ СКЛАДАЄТЬСЯ З НАСТУПНИХ ВИТРАТ:

Ночівля в «Фрумушика-Нова»: 600 грн/доба (2-місний номер з кондиціонером).
 Супровід гідом по території Бородінської громади: 300 грн.
 Дегустація вин в «Фрумушика-Нова» та екскурсія: 450 грн.
 Вечеря у облаштованих альтанках біля виноградників (с. Ламбрівка): 500 грн.
 Ночівля у готелі (с.Лісне): 400 грн/доба.
 Екскурсія на виноробню та виноградники графині Стурдз: 300 грн.
 Обід з дегустацією вин (с.Лісне) : 400 грн.
 Майстер - клас сомельє: 600 грн.
 Проживання у шато Пуркарі та сніданок (номер з ліжком розміру "king-size"): 10000 грн / 2 доби.
 Екскурсія в «Purcari»: 400 грн.
 Екскурсія по винному сховищі Мілештій Міч та дегустація вин: 1450 грн.
 Вартість оренди мікроавтобусу за 4 доби та 5 днів: 7000 грн (1400/доба).
 Туристичне страхування подорожі на 2 тижні для українця складатиме 126 грн, для іноземця 154 грн.

За розрахунками на 5 днів і 4 ночі, на 1 особу:
собівартість організованого туру коштуватиме 16 426 грн.
кінцева вартість туру (з націнкою 20%) складає 20 930 грн або 514\$

ПРОЄКТ «ЕКОСТЕЖКА БУДЖАКСЬКОГО СТЕПУ»

Тривалість туру: 3 ночі та 4 дні
Протяжність маршруту: 1135 км
Вартість еко туру на 1 особу: 10600 грн або 260\$

Повний маршрут туру:

м.Одеса
–
селище Бородино
–
с. Миколаївка
–
с. Лісне
–
м.Тиргу-Нямц
–
м. Біказ
–
м. Одеса

1 день

Час	Програмні заходи туру
08:00-08:20	Збір на Привокзальній площі
08:20-11:00	Дорога з Одеси до Бородинської громади
11:00-12:00	Прибуття до національно-природного парку «Буджакські степи», заселення у гостьовий будиночок
12:00-13:00	Вільний час, пішохідна або велосипедна прогулянка по території парку
14:00-15:00	Прибуття до селища Бородино та обід з місцевих страв
15:00-16:30	Експедиція по екологічно чистій території, ліс «Бородинська дача»
16:30-17:00	Заїзд на локацію «Гагаузький хутір» та розміщення у сучасних наметах
18:00-19:00	Вечеря-дегустація. Туристи скуштують страви виготовлені власноруч господарями з еко-продуктів
19:00	Вільний час (пропонується відпочинок біля ставка, риболовство, катання на катамарані, барбекю зона)

2 ДЕНЬ

Час	Програмні заходи туру
08:00-09:00	Сніданок на вогнищі з врахуванням побажань туристів
09:00-09:30	Прибуття до с. Лісне та заселення в готель
09:30-10:00	Прибуття на локацію «Бузкова роща», де запланована пішохідна прогулянка по території бузкової рощі
11:00-12:00	Експедиція на овечу ферму поблизу с. Лісне
12:00-13:00	Майстер-клас з приготування бринзи
13:00-14:00	Обід з традиційними стравами
14:00-14:30	Переїзд на наступну локацію, ботанічний заказник «Старомандзирський»
14:30-16:00	Пізнавальна експедиція по території з можливістю катання на човнах по озеру
16:00-18:00	Кіно під відкритим небом
18:00	Вечеря, вільний час та відпочинок

Червоне озеро

Готельний комплекс Адора

3 ДЕНЬ

Час	Програмні заходи туру
06:00-12:00	Дорога з с. Лісне до Тиргу-Нямц
12:00-16:00	Експедиція до фортеці Нямц
16:00-17:00	Виїзд в Біказ
17:00-17:30	Подорож через найглибший каньйон Біказ
17:30-18:00	Експедиція до мальовничого гірського озера - Червоного озера
18:00-19:00	Вечеря в каньйоні Біказ, в одному із кафе з етнічною кухнею
19:00	Виїзд до помешкання Complex Adora розташовано у місті Біказ

4 ДЕНЬ

Час	Програмні заходи туру
09:00-10:00	Сніданок на території готельного комплексу, з видом на гори
10:00-12:00	Вільний час на прогулянку територією готельного комплексу
12:00-18:00	Дорога з м.Біказ до м.Одеса

РОЗРАХУВАННЯ ВАРТОСТІ ТУРУ «ЕКОСТЕЖКА БУДЖАКСЬКОГО СТЕПУ»

ЗА 1 ОСОБУ З 20 ПО 25 СЕРПНЯ 2024 РОКУ СКЛАДАЄТЬСЯ З НАСТУПНИХ ВИТРАТ:

Експедиція до «Бородінської дачі»: 300 грн;
 Ночівля в палатках на території «Гагаузький хутір» (с.Миколаївка) та вечеря-дегустація: 700 грн;
 Сніданок на вогнищі («Гагаузький хутір»): 200 грн.
 Ночівля у готелі (с.Лісне): 400 грн/доба;
 Експедиція до «Бузкова роща»: 200 грн;
 Експедиція на овечу ферму поблизу с. Лісне та майстер-клас з приготування бринзи: 350 грн.
 Експедиція до ботанічного заказника «Старомандзирський» та обід: 500 грн;
 Кіно під відкритим небом: 150 грн;
 Експедиція до фортеці Нямц: 600 грн;
 Подорож через каньйон Біказ та експедиція до Червоного озера: 500 грн;
 Вечеря в каньйоні Біказ: 600 грн;
 Проживання у Complex Adora, м.Біказ (покращений двомісний номер): 2700 грн;
 Вартість оренди мікроавтобусу за 3 доби та 4 дні: 5600 грн (1400/доба).
 Туристичне страхування подорожі для українця складатиме 126 грн, для іноземця 154 грн.

За розрахунками на 5 днів і 4 ночі, на 1 особу:
собівартість організованого туру коштуватиме 8 026 грн.,
кінцева вартість туру (з націнкою 20%) складає 10 600 грн або 260\$

Дякую за увагу!